

ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Αθήνα, 28 Απριλίου 2006

Με την κατάθεση του τελικού αυτού πορίσματος, η Επιτροπή του ΕΣΥΠ για την Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση ολοκληρώνει το έργο της, το οποίο διεξήγαγε αμισθί από τον Οκτώβριο του 2005, ως ανεξάρτητη επιτροπή πανεπιστημιακών. Στην Επιτροπή έλαβαν μέρος ως τον Ιανουάριο 2006 οι Νίκος Αλιβιζάτος και Δημήτρης Σωτηρόπουλος και ως το Φεβρουάριο 2006 ο Γιώργος Γραμματικάκης. Υπό διαφορετική σύνθεση, η Επιτροπή είχε διατυπώσει, ως προσωρινό ενδιάμεσο πόρισμα το Δεκέμβριο του 2005, ένα πρώτο πλαίσιο κατευθύνσεων. Το τελικό περιεχόμενο του πορίσματος αποτελεί προϊόν του προβληματισμού των μελών της Επιτροπής, όπως διαμορφώθηκε μέσα από πολλές επαφές με ενδιαφερόμενους, άτομα και φορείς και μακρά διαδικασία συλλογικής επεξεργασίας, συγκερασμού και σύνθεσης διαφορετικών απόψεων. Το κείμενο εκφράζει τη συνισταμένη των ανεξάρτητων συνειδήσεων των μελών της Επιτροπής, και βεβαίως ούτε δεσμεύεται από το Υπουργείο Παιδείας ούτε δεσμεύει το τελευταίο όσον αφορά την εφαρμογή των προτάσεών της.

ΤΕΛΙΚΟ ΠΟΡΙΣΜΑ

Είναι πλέον παγκοσμίως αποδεκτό ότι η επένδυση στην παιδεία είναι η πλέον αποδοτική μακροπρόθεσμη επένδυση που ένα κράτος μπορεί να κάνει για το μέλλον του. Αυτό επιβεβαιώνεται από τα παραδείγματα χωρών διαφορετικών μεγεθών και προσανατολισμών, όπως η Ιρλανδία, τα Σκανδιναβικά κράτη, η Ινδία, κλπ – που όλες έχουν το κοινό χαρακτηριστικό της γενναιόδωρης, σε σχέση με τις οικονομικές τους δυνατότητες, χρηματοδότησης της Παιδείας.

Η Επιτροπή μας έχει πλήρη επίγνωση του γεγονότος ότι ορισμένα από τα μέτρα και μεταρρυθμίσεις που προτείνει για τα Πανεπιστήμια απαιτούν σημαντικές κρατικές επιχορηγήσεις σε μία περίοδο «ισχνών αγελάδων» για τη χώρα μας. Πιστεύουμε, όμως, ότι ήδη υπάρχει ισχυρή λαϊκή υποστήριξη για μια ομόφωνη απόφαση όλων των πολιτικών παρατάξεων που θα οδηγήσει σε αξιόλογη σχετική αύξηση των κονδυλίων που διατίθενται σε ετήσια βάση για την Ανώτατη Παιδεία. Εξυπακούεται, βέβαια, πως μια γενναιόδωρη τέτοια πολιτική θα συνοδεύεται από τη συναίνεση και συνεργασία της ευρύτερης πανεπιστημιακής κοινότητας στην τακτική αξιολόγηση όλων των Πανεπιστημίων και των Τμημάτων τους, ώστε να εξασφαλισθεί ο απολογισμός της αποδοτικότητας αυτής της επένδυσης, μέσω της μέτρησης της προόδου προς την επίτευξη των επί μέρους στόχων κάθε Ιδρύματος.

Πριν προχωρήσει στις προτάσεις της η Επιτροπή θα ήθελε ακόμη να τονίσει ότι:

- Η όποια τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου που διέπει τα Πανεπιστήμια κάθε άλλο παρά πανάκεια είναι. Πολλά από τα μεγάλα προβλήματα του Πανεπιστημίου δεν λύνονται με νόμους. Ούτε αρκεί η χρηματοδότηση για την οποία μιλήσαμε

παραπάνω (και η οποία πάντως πρέπει να αποτελεί την πρώτη προτεραιότητα της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας στο χώρο της Ανώτατης Παιδείας). Οι νόμοι, καλοί ή κακοί, δεν μπορούν ούτε να επιβάλουν ούτε να παρεμποδίσουν την ευσυνειδησία, την εργατικότητα, το ήθος, τη διάθεση προσφοράς, τη συναίσθηση ατομικής και κοινωνικής ευθύνης του καθενός μας.

- Θα ήταν εσφαλμένη και άδικη μια ισοπεδωτική αρνητική κριτική για το Πανεπιστήμιο, όπως ίσως γίνεται από ορισμένες πλευρές που γενικεύουν και υπερτονίζουν παθολογικές καταστάσεις, συμβάλλοντας, ηθελημένα ή αθέλητα, στη δυσφήμιση του δημόσιου Πανεπιστημίου. Υπάρχουν χώροι στα Πανεπιστήμια όπου προσφέρεται από διδάσκοντες και φοιτητές, υπό το ισχύον νομικό καθεστώς, πολύ καλό ή εξαιρετικό έργο. Δεν πρέπει, άλλωστε, να παραγνωρίζεται ότι τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια έγιναν ορισμένα πολύ θετικά βήματα για τη βελτίωση των υποδομών των Πανεπιστημίων και των δραστηριοτήτων εκπαίδευσης και έρευνας.

- Πολλά αρνητικά φαινόμενα των Πανεπιστημίων δεν είναι δικές τους ιδιομορφίες, αλλά χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας. Για παράδειγμα, το φαινόμενο του νεποτισμού, που δυσχερέστατα μπορούν να καταπολεμήσουν οι νόμοι, είναι υπαρκτό στο Πανεπιστήμιο σε βάρος της αξιοκρατίας και της ίσης μεταχείρισης των νέων επιστημόνων. Αλλά μαστίζει και ολόκληρη την κοινωνία, μη εξαιρουμένου και του χώρου της πολιτικής.

- Η Επιτροπή ομόφωνα υποστηρίζει ότι ο νέος νόμος πλαίσιο για τα Πανεπιστήμια θα πρέπει να είναι ακριβώς αυτό. Δηλαδή ένα γενικό περίγραμμα που, βασιζόμενο στην αρχή της αυτοτέλειας των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, θα αφήνει τον καθορισμό των επιμέρους διατάξεων και λεπτομερών διαδικασιών στα ίδια τα Πανεπιστήμια, τις Σχολές και τα Τμήματά τους, μέσω των Εσωτερικών Κανονισμών Λειτουργίας τους ή άλλων κανονιστικών πράξεών τους, ανάλογα με τις ανάγκες και ιδιόζουσες συνθήκες σε κάθε περίπτωση.

- Τέλος, η Επιτροπή θεωρεί ότι οι προτάσεις που παρακάτω κατατίθενται διέπονται από μια ενιαία λογική και συνιστούν ένα ενιαίο πλαίσιο μεταρρύθμισης, που θα έπρεπε να εφαρμοστεί *συνολικά* και όχι επιλεκτικά ή αποσπασματικά.

1. Αποστολή του Πανεπιστημίου

Η ελληνική πολιτεία, σύμφωνα και με την επιταγή του άρθρου 16 του Συντάγματος, έχει την υποχρέωση παροχής πανεπιστημιακής εκπαίδευσης σε κάθε έλληνα πολίτη που το επιθυμεί, σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διαδικασίες.

Το Πανεπιστήμιο ως ανθρωπιστικός θεσμός συντηρεί, ενσωματώνει, ανανεώνει και αναδιαμορφώνει μια διεθνή πολιτισμική κληρονομιά γνώσεων, ιδεών και αξιών. Στην πορεία του, εμπλουτίζει αυτήν την κληρονομιά με βάση την ελεύθερη έρευνα και αναζήτηση. Το Πανεπιστήμιο αποτελεί την κριτική συνείδηση της κοινωνίας και πολύτιμο περιουσιακό της στοιχείο. Αναμορφώνεται και την αναμορφώνει στην πορεία εξέλιξής της.

Αποστολή του Πανεπιστημίου είναι να προσφέρει: α) το κατάλληλο περιβάλλον για τον εμποτισμό των νέων στις διαχρονικές αξίες του ανθρωπιστικού πολιτισμού, β) την εκπαίδευση και τις δεξιότητες για την ανταπόκριση των πτυχιούχων του στις απαιτήσεις της οργανωμένης συλλογικής και επαγγελματικής συμβίωσης, και γ) τις απαραίτητες συνθήκες για τη δημιουργία και διάδοση νέας επιστημονικής γνώσης, την παραγωγή νέων ερευνητών και την αξιοποίηση της υπάρχουσας γνώσης, του ανθρώπινου δυναμικού και των νέων τεχνολογιών προς όφελος της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας και της ευρωπαϊκής και διεθνούς κοινότητας.

Είναι επιτακτική ανάγκη το ελληνικό Πανεπιστήμιο, αφομοιώνοντας με κριτική διάθεση τη διαρκώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα, να ανταποκρίνεται στον σύγχρονο θεσμικό του ρόλο, με ετοιμότητα, εγκυρότητα, δυναμισμό και αυτοπεποίθηση.

Προσχέδιο διάταξης νέου νόμου:

Το άρθρο 1 του Ν. 1268/82 αναδιατυπώνεται ως εξής¹:

1. Το Κράτος έχει την υποχρέωση να παρέχει την πανεπιστημιακή εκπαίδευση σε κάθε Έλληνα πολίτη που το επιθυμεί, μέσα από διαδικασίες που ορίζονται κάθε φορά από το νόμο.
2. Η πανεπιστημιακή εκπαίδευση παρέχεται στα Πανεπιστήμια που έχουν ως αποστολή:
 - α) Να παράγουν και να μεταδίδουν τη γνώση με την έρευνα και τη διδασκαλία και να καλλιεργούν τις τέχνες.
 - β) Να συντείνουν στη διαμόρφωση υπεύθυνων ανθρώπων με επιστημονική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική συνείδηση και να παρέχουν τα απαραίτητα εφόδια που θα εξασφαλίζουν την άρτια κατάρτισή τους για επιστημονική και επαγγελματική σταδιοδρομία.
 - γ) Να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των κοινωνικών, πολιτιστικών και αναπτυξιακών αναγκών του τόπου.
3. Στο πλαίσιο της αποστολής τους τα Πανεπιστήμια οφείλουν να εκφράζουν την κριτική συνείδηση της κοινωνίας και να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της ανάγκης για συνεχιζόμενη εκπαίδευση και διαρκή επιμόρφωση των πολιτών της.»

2. Ακαδημαϊκές Ελευθερίες και Πανεπιστημιακό Άσυλο

Η ακαδημαϊκή ελευθερία είναι ύψιστο αγαθό και αποτελεί σημαντικότερη μορφή ελευθερίας έκφρασης, εντελώς απαραίτητη για την προαγωγή της γνώσης και των

¹ Πρόκειται για μικρές, ιδίως φραστικές διορθώσεις. Σημειώνουμε ότι μετά την ανωτατοποίηση των ΤΕΙ, ο νέος νόμος πλαίσιο για τα Πανεπιστήμια (που δεν αφορά τα ΤΕΙ) θα πρέπει να αναφέρεται στην πανεπιστημιακή και όχι στην ανώτατη εκπαίδευση γενικά. Για τον λόγο αυτό στην επαναδιατύπωση του άρθρου 1 του Ν. 1268/1982, η λέξη «ανώτατη» αντικαταστάθηκε από τη λέξη «πανεπιστημιακή».

ιδεών. Η έννοια του πανεπιστημιακού ασύλου, αν και προέρχεται από εποχές κατά τις οποίες υπήρχε διωγμός των ιδεών εκείνων που δεν ταυτίζονταν με τις κυριαρχούσες πεποιθήσεις της κοινωνίας, εξακολουθεί και σήμερα να είναι σημαντική. Δεν νοείται ελεύθερη ακαδημαϊκή διδασκαλία και έρευνα χωρίς τη διαφύλαξη του ασύλου.

Εδώ και χρόνια, όμως, είναι διάχυτη η πεποίθηση στην πανεπιστημιακή κοινότητα ότι η προστασία του πανεπιστημιακού ασύλου στην πράξη δυσλειτουργεί. Είναι, επίσης, έντονη η αίσθηση ότι, ούτε το ΥΠΕΠΘ ούτε οι πανεπιστημιακές αρχές τολμούν να λάβουν τις απαραίτητες γενναίες αποφάσεις. Ζητούμενο είναι η πραγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας και ταυτόχρονα της ομαλής πανεπιστημιακής λειτουργίας, που συστηματικά πλέον καταλύονται ανεξέλεγκτα στο όνομα του ίδιου του ασύλου. Έτσι, θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα παραβιάζονται, πανεπιστημιακές εκδηλώσεις διαλύονται, πολύτιμες υποδομές καταστρέφονται. Το πανεπιστημιακό άσυλο θα πρέπει να υπηρετεί με τρόπο ουσιαστικό το υφιστάμενο δημοκρατικό κεκτημένο.

Ως ελάχιστο μέτρο προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα σημερινά προβλήματα, προτείνεται η αντικατάσταση της υφιστάμενης Επιτροπής Ασύλου από το Πρυτανικό Συμβούλιο. Ως αρμόδιο αποφασιστικό όργανο για το πανεπιστημιακό άσυλο, το Πρυτανικό Συμβούλιο προτείνεται να λειτουργεί με αυξημένη πλειοψηφία δύο τρίτων.

Προσχέδιο διάταξης νέου νόμου:

Η παράγραφος 6 του άρθρου 2 του Ν. 1268/1982 αντικαθίσταται ως εξής:

«Το όργανο αυτό είναι το Πρυτανικό Συμβούλιο με δικαίωμα ψήφου όλων των μελών του. Οι αποφάσεις θα λαμβάνονται με πλειοψηφία των 2/3 των παρόντων. Ο Πρύτανης μπορεί να παραπέμψει το θέμα στη Σύγκλητο, που συγκαλείται εκτάκτως και αποφασίζει επίσης με πλειοψηφία των 2/3 των παρόντων.»

3. Αυτοδιοίκηση των Πανεπιστημίων

3.1 Θέματα αυτοδιοίκησης των Πανεπιστημίων

Ως τοποθέτηση αρχής, η Επιτροπή επιθυμεί να τονίσει emphatically την ανάγκη ενδυνάμωσης της αυτονομίας των πανεπιστημιακών Τμημάτων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ό,τι δεν προβλέπεται ρητά στο νόμο πλαίσιο πρέπει να αφήνεται στη διακριτική ευχέρεια της Γενικής Συνέλευσης των Τμημάτων ή, όπου υπάρχουν σημαντικές εξωτερικές συνέπειες σε επίπεδο Ιδρύματος, στη Σύγκλητο.

Η Επιτροπή, όπως τονίστηκε και στην εισαγωγή, θεωρεί τα οικονομικά των Πανεπιστημίων ως ένα από τα μείζονα προβλήματα. Ταυτόχρονα, όμως, θεωρεί ότι για να υπάρξει στην πράξη πλήρης αυτοδιοίκηση των Πανεπιστημίων απαιτείται προσωπικό υψηλών προδιαγραφών, με εξειδικευμένες γνώσεις στο αντικείμενό του, και ιδιαίτερα στην κορυφή της πυραμίδας της διοίκησης. Προς την κατεύθυνση αυτή θεωρείται πολύ θετικό το άρθρο 16 του Ν. 3404/2005, που καθορίζει ότι ο Διευθυντής

της Κεντρικής Βιβλιοθήκης κάθε Πανεπιστημίου πρέπει να διαθέτει ειδικά προσόντα και να εκλέγεται από τη Σύγκλητο του Ιδρύματος, ύστερα από προκήρυξη της θέσης με ανοικτές διαδικασίες.

Η Επιτροπή προτείνει να ισχύσουν αντίστοιχες αλλαγές στο νέο νόμο πλαίσιο και για τους επικεφαλής των άλλων Διευθύνσεων (και Γενικών Διευθύνσεων, όπου υπάρχουν) του Πανεπιστημίου, συμπεριλαμβανομένου του Προϊσταμένου της Γραμματείας του Ειδικού Λογαριασμού Αξιοποίησης Κονδυλίων Έρευνας. Επιπλέον, για να καταστεί η αυτοδιοίκηση των Πανεπιστημίων ουσιαστικά εφικτή, και όχι μόνον επιταγή του Συντάγματος, προτείνεται η ίδρυση σε κάθε Πανεπιστήμιο Νομικής Υπηρεσίας, όπου αυτή δεν υπάρχει. Τέλος, προτείνεται να μετονομαστεί ο Προϊστάμενος Γραμματείας του Πανεπιστημίου σε Γενικό Γραμματέα του Πανεπιστημίου.

Προσχέδιο διατάξεων νέου νόμου:

1. Στην παράγραφο 22 του άρθρου 45 του Ν. 1268/1982 αντικαθίσταται η λέξη «Προϊστάμενος Γραμματείας» από τη λέξη «Γενικός Γραμματέας» και προστίθεται δεύτερο εδάφιο ως εξής:

«22.

β) Με Π.Δ. καθορίζονται τα προσόντα και η διαδικασία κάλυψης των θέσεων Διευθυντών, Γενικών Διευθυντών, όπου υπάρχουν, και Προϊσταμένου της Γραμματείας του Ειδικού Λογαριασμού Αξιοποίησης Κονδυλίων Έρευνας του Πανεπιστημίου, καθώς και οι αρμοδιότητές τους για την αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση του έργου του Πανεπιστημίου.»

3. Στην παράγραφο 3 του άρθρου 36 του Ν. 2190/1994 γίνεται η ακόλουθη διόρθωση:

«3. Η επιλογή προϊσταμένων ~~διευθύνσεων~~, τμημάτων και αυτοτελών γραφείων ή αντίστοιχου επιπέδου οργανικών μονάδων γίνεται από το υπηρεσιακό συμβούλιο.....»

4. Στην παράγραφο 2. εδάφιο β, περίπτωση XVI του άρθρου 2 του Ν. 2083/1992 γίνεται η ακόλουθη προσθήκη (με υπογράμμιση):

«2. β) Η Σύγκλητος έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες και όσες άλλες προβλέπονται από τις διατάξεις του νόμου αυτού:

XVI)

καθώς και επιλογή γενικού γραμματέα, γενικών διευθυντών, διευθυντών και προϊσταμένου της γραμματείας του ειδικού λογαριασμού αξιοποίησης κονδυλίων έρευνας.»

3.2 Οικονομικά ζητήματα των Πανεπιστημίων

Η Επιτροπή θεωρεί σημαντική την αποτελεσματική κατοχύρωση της οικονομικής αυτοτέλειας των Πανεπιστημίων. Προς την κατεύθυνση αυτή συνιστά θετική εξέλιξη το προταθέν από το ΥΠΕΠΘ τετραετές σύμφωνο μεταξύ Πανεπιστημίου και Πολιτείας, με εξειδίκευση των εκατέρωθεν υποχρεώσεων. Σύμφωνα με αυτό, το κάθε Πανεπιστήμιο προβαίνει σε τετραετή προγραμματισμό με στόχο την ανάπτυξη της υποδομής του και τη βελτίωση των παρεχομένων από αυτό υπηρεσιών. Ο προγραμματισμός, συνοδευόμενος από οικονομική μελέτη, υποβάλλεται στο ΥΠΕΠΘ και ακολούθως, ύστερα από διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο πλευρών, οριστικοποιείται και υπογράφεται από κοινού σχετική δεσμευτική σύμβαση.

Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η διερεύνηση της δυνατότητας παροχής στα Πανεπιστήμια μεγαλύτερης ευχέρειας διαμόρφωσης και τροποποίησης των προϋπολογισμών τους (τακτικού, δημοσίων επενδύσεων, κτλ.) μέσω, για παράδειγμα, μείωσης του αριθμού των διαφόρων κωδικών και της δυνατότητας ευχερέστερης μεταφοράς κονδυλίων από κωδικό σε κωδικό (πάντοτε με αποφάσεις των συλλογικών οργάνων του Πανεπιστημίου).

Η φορολογική απαλλαγή του εισοδήματος των Πανεπιστημίων (όπως συμβαίνει στο εξωτερικό και προβλέπει και η ελληνική νομοθεσία) παράλληλα με την πλήρη αξιοποίηση της υφιστάμενης πρόβλεψης ισχυρών φορολογικών κινήτρων για δωρεές προς τα Πανεπιστήμια (άρθρα 25 και 43 του Ν. 2961/2001, Κώδικας Φορολογίας Κληρονομιών, Δωρεών, κλπ) θα αποτελούσαν σημαντική διευκόλυνση για τη μερική αυτοномήση των Πανεπιστημίων από την οικονομική εξάρτηση την οποία σήμερα υφίστανται.

Προτείνεται προς τούτο η θέσπιση διεύθυνσης οικονομικής ανάπτυξης του Πανεπιστημίου με αρμοδιότητα την προσέλκυση συμπληρωματικών πόρων (όπως χορηγιών) για το Πανεπιστήμιο. Στο αντικείμενο αυτό συμπεριλαμβάνεται και η ίδρυση ακαδημαϊκών θέσεων ειδικών γνωστικών αντικειμένων, με όρους κοινώς αποδεκτούς από το Πανεπιστήμιο και το χορηγό, δυνατότητα που καλύπτεται από την ισχύουσα νομοθεσία για τα κληροδοτήματα, ιδρύματα κοινωφελούς σκοπού, κλπ.

Προσχέδιο διατάξεων νέου νόμου:

(Α) Οι παράγραφοι 5 και 6 του άρθρου 1 του Ν. 2083/1992 τροποποιούνται ως εξής:

«5. Με απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων πραγματοποιείται ενοποίηση των κωδικών αριθμών των εσόδων και εξόδων του τακτικού προϋπολογισμού και του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων των Πανεπιστημίων και ταξινομούνται σε μικρό αριθμό ομάδων και κατηγοριών.

6. Η αναμόρφωση του τακτικού προϋπολογισμού και του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων των Πανεπιστημίων ενεργείται με απόφαση της Συγκλήτου, μετά από λεπτομερή και αιτιολογημένη εκτίμηση του Οικονομικού Διευθυντή, ή όπου δεν υπάρχει Σύγκλητος με απόφαση του ανώτατου συλλογικού οργάνου διοίκησης του Πανεπιστημίου και εκτελείται χωρίς έγκριση άλλης αρχής. Οι αποφάσεις αναμόρφωσης κοινοποιούνται στα Υπουργεία Οικονομίας και Οικονομικών και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και στο Ελεγκτικό Συνέδριο.»

(B) Προστίθεται άρθρο με το ακόλουθο περιεχόμενο²:

«1. Τα εισοδήματα των Πανεπιστημίων από οποιαδήποτε πηγή και αν προέρχονται απαλλάσσονται της φορολογίας.

2. Οι προμήθειες ηλεκτρονικών υπολογιστών, εποπτικών μέσων διδασκαλίας, εργαστηριακών μηχανών και πάγκων, συσκευών και οργάνων ή εξαρτημάτων, που προορίζονται για την εκπαίδευση των φοιτητών και την επιστημονική έρευνα απαλλάσσονται του Φ.Π.Α.

4. Διαφάνεια - Δημοσιότητα

Η Επιτροπή προτείνει να συμπεριληφθεί στο νέο νόμο πλαίσιο ρητή διάταξη για τη δημοσιότητα και διαφάνεια που κάθε Πανεπιστήμιο οφείλει προς το κοινωνικό σύνολο. Μία τέτοια διάταξη θα αποσκοπεί στη διαρκή βελτίωση του Πανεπιστημίου μέσα από μια λογική ανάδειξης και ενδυνάμωσης των νησίδων ποιότητας – και όχι ενίσχυσης του υπουργικού ελέγχου. Δεν εγγράφεται σε μια λογική απαγορεύσεων, αλλά, αντίθετα, σε μια λογική κινήτρων, που ενεργοποιεί τις αξίες της διαφάνειας, λογοδοσίας και πληροφόρησης.

Επιπλέον, η αρχή της δημοσιότητας – διαφάνειας ενδυναμώνει το χρηματοδότη (έλληνα φορολογούμενο ή και δωρητή) και το χρήστη (φοιτητή και υποψήφιο) που έχει δικαίωμα να γνωρίζει και να επιλέγει εκπαιδευτικό ίδρυμα βάσει του τρόπου διαχείρισης των πόρων, του περιεχομένου της παρεχόμενης εκπαίδευσης και του ακαδημαϊκού έργου των μελών ΔΕΠ. Διευθετεί επίσης ορισμένα προβλήματα ασυμβατότητας ως προς την εκπαιδευτική πρακτική ομοειδών Πανεπιστημίων και Τμημάτων: για παράδειγμα, υπάρχουν Τμήματα που «πριμοδοτούν» τους φοιτητές τους επιδιδόμενα σε βαθμολογικό «πληθωρισμό», και άλλα που τους μεταχειρίζονται με αυστηρότητα. Η εφαρμογή της αρχής της δημοσιότητας και διαφάνειας επιτρέπει τη διαρκή εγχώρια και διεθνή συγκρισιμότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας και την ανάδειξη βέλτιστων πρακτικών.

Προσχέδιο διάταξης νέου νόμου:

Άρθρο

Δημοσιότητα - Διαφάνεια

«1. Κάθε Πανεπιστήμιο οφείλει να ανταποκρίνεται στην υποχρέωση δημοσιότητας και διαφάνειας παρέχοντας, στο δικτυακό του τόπο, την πληρέστερη δυνατή πληροφόρηση σχετικά με τα διοικητικά του όργανα και τις αποφάσεις τους, τις πηγές και τη διαχείριση των πόρων, την οργάνωση σπουδών, τον αριθμό εγγεγραμμένων φοιτητών, την υλικοτεχνική υποδομή και το σύνολο των παρεχόμενων υπηρεσιών. Οφείλει επίσης να δημοσιεύει τον ετήσιο οικονομικό προγραμματισμό και τον απολογισμό του έτους αυτού.

² Σε συνεννόηση με τις υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών.

2. Κάθε πανεπιστημιακό Τμήμα υποχρεούται να διαθέτει στο διαδίκτυο πλήρη πληροφόρηση σχετικά με τα διοικητικά του όργανα και τις διοικητικές πράξεις που αφορούν μέλη του (π.χ. προκηρύξεις, εκλογές, προαγωγές), την περιουσία, το πρόγραμμα σπουδών (προπτυχιακό και μεταπτυχιακό), το σύνολο των παρεχόμενων υπηρεσιών, το ερευνητικό και διδακτικό έργο των μελών ΔΕΠ, και τη στατιστική κατανομή βαθμολογίας των πτυχιούχων του. Υποχρεούται να διασφαλίζει ότι κάθε διδασκόμενο μάθημα, με ευθύνη του διδάσκοντα, διατηρεί τη δική του ιστοσελίδα, όπου περιγράφεται το περιεχόμενο του μαθήματος και τα διανεμόμενα συγγράμματα και παρέχεται οποιαδήποτε συναφής με το μάθημα πληροφόρηση. Επίσης, το κάθε Τμήμα οφείλει να διατηρεί στον δικτυακό του τόπο βιογραφικά σημειώματα με τις σπουδές, την επιστημονική εμπειρία, το ερευνητικό έργο και τις κυριότερες επιστημονικές δημοσιεύσεις των μελών ΔΕΠ που απασχολεί.»

5. Ανάδειξη Πανεπιστημιακών Αρχών

Η Επιτροπή θεωρεί ότι η συνδιοίκηση των Πανεπιστημίων είναι μία δημοκρατική κατάκτηση που πρέπει να διαφυλαχτεί, χωρίς όμως να οδηγεί στην άλωση των πανεπιστημιακών αρχών και διαδικασιών από εξωπανεπιστημιακές προτεραιότητες. Η Επιτροπή θεωρεί ότι το υπάρχον καθεστώς ανάδειξης των πανεπιστημιακών αρχών αλλά και οι πρόσφατες εξαγγελίες του ΥΠΕΠΘ για νέα νομοθετική ρύθμιση δεν βοηθούν στην απεξάρτηση των Πανεπιστημίων από κάθε είδους πιέσεις. Ταυτόχρονα αναπαράγουν τις πελατειακές σχέσεις που τείνουν να αναπτύσσονται μεταξύ υποψηφίων και εκλεκτόρων, και το δημοκρατικό έλλειμμα που προκύπτει από την απουσία άμεσης καθολικής συμμετοχής των φοιτητών.

Σημαντικό είναι να διευκρινιστεί ο τρόπος ορισμού των φοιτητών εκλεκτόρων, οι οποίοι σήμερα δεν εκλέγονται από το σύνολο του φοιτητικού πληθυσμού αλλά επιλέγονται από τις φοιτητικές παρατάξεις, ανάλογα με τα ποσοστά που έλαβαν στις αμέσως προηγούμενες φοιτητικές εκλογές. Προτείνεται η αντιμετώπιση του δημοκρατικού αυτού ελλείμματος μέσω της καθολικής ψηφοφορίας των φοιτητών την ημέρα διεξαγωγής των εκλογών για την ανάδειξη των Διοικήσεων Πανεπιστημίων, Σχολών και Τμημάτων, σε ξεχωριστή κάλπη και με αναγωγή των αποτελεσμάτων στο ποσοστό συμμετοχής τους.

Επιπρόσθετα, και με δεδομένη τη σημαντική αύξηση των μεταπτυχιακών φοιτητών στα Πανεπιστήμια (Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών και Διδακτορικά), θεωρείται ότι το σημερινό νομοθετημένο ποσοστό συμμετοχής τους (πάλι μέσω εκλεκτόρων) στις εκλογές, το οποίο ανέρχεται στο 5% του αριθμού των μελών ΔΕΠ, δεν αντιπροσωπεύει το πραγματικό ποσοστό τους στο σύνολο του φοιτητικού πληθυσμού κάθε Πανεπιστημίου. Για το λόγο αυτό η Επιτροπή προτείνει όπως, στην ίδια χωριστή κάλπη, ψηφίζει το σύνολο των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών.

Αναφορικά με τη βαρύτητα της ψήφου των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών, και προκειμένου να διασφαλιστεί η κατά το δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχή των φοιτητών, θα μπορούσε να εφαρμόζεται ένας αλγόριθμος, σύμφωνα

με τον οποίο όσο μικρότερη είναι η συμμετοχή των φοιτητών στις εκλογές αυτές τόσο μικρότερος θα είναι και ο συντελεστής συμμετοχής τους στο εκλεκτορικό σώμα για την ανάδειξη των Διοικητικών Αρχών των Πανεπιστημίων. Σημειωτέον ότι το έως σήμερα ισχύον ποσοστό 80% των φοιτητικών ψήφων στην πράξη αποβαίνει μεγαλύτερο (πράγμα που, προφανώς, δεν ανταποκρίνεται στις νομοθετικές προθέσεις), διότι στα μέλη ΔΕΠ υπάρχει πάντοτε μια φυσιολογική αποχή, ενώ η αποχή στους εκλέκτορες-φοιτητές είναι πρακτικά μηδενική. Μόνο αν το 80% των φοιτητών υπολογιζόταν επί των ψηφίζοντων μελών ΔΕΠ και όχι, όπως σήμερα, επί του συνόλου των μελών ΔΕΠ, μόνο τότε θα παρέμενε ακέραιο το 80%. Υπό το σύστημα που προτείνει η Επιτροπή, το προβλεπόμενο ποσοστό κάθε κατηγορίας εκλεκτόρων (100% για τα μέλη ΔΕΠ, 80% για τους φοιτητές και 20% ή 10% για τους λοιπούς εργαζομένους στο Πανεπιστήμιο) θα μειώνεται κατά το ποσοστό αποχής που σημειώνεται σε κάθε κατηγορία. Αυτό δηλαδή που σήμερα πρακτικά ισχύει μόνο για τα μέλη ΔΕΠ είναι δίκαιο να ισχύσει και για τις άλλες δύο κατηγορίες εκλεκτόρων.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η εμπειρία από τους νόμους-πλαίσιο για τα Πανεπιστήμια άλλων Ευρωπαϊκών χωρών υποδεικνύει ότι σε καμία άλλη χώρα το ποσοστό συμμετοχής των φοιτητών δεν υπερβαίνει το 25% του συνόλου του εκλεκτορικού σώματος.

Η Επιτροπή πιστεύει ότι η ίδια πρόταση όσον αφορά στην καθολική ψηφοφορία πρέπει να ισχύσει, σε χωριστή κάλπη, και για όλο το υπόλοιπο προσωπικό του Πανεπιστημίου (Διοικητικοί, ΕΤΕΠ, ΕΕΔΙΠ, ΙΔΑΧ, κτλ.). Ειδικότερα η βαρύτητα της ψήφου του υπόλοιπου προσωπικού προτείνεται να μην υπερβαίνει το 20% του αριθμού των ψηφισάντων μελών ΔΕΠ στις εκλογές για την ανάδειξη Πρυτανικών αρχών και το 10% στις εκλογές για την ανάδειξη Κοσμητόρων Σχολών και Προέδρων Τμημάτων.

Προσχέδιο διάταξης νέου νόμου:

1. Η παράγραφος 3 του άρθρου 4 του Ν. 2083/1992, όπως τροποποιήθηκε με την παράγραφο 3 περ. β' του άρθρου 1 του Ν. 2188/1994, αντικαθίσταται ως εξής:

«3. Ο πρόεδρος του Τμήματος και ο αναπληρωτής του, ο οποίος τον αντικαθιστά όταν αυτός απουσιάζει ή κωλύεται ή ελλείπει, εκλέγονται από σώμα εκλεκτόρων απαρτιζόμενο από το σύνολο α) των μελών ΔΕΠ του Τμήματος, β) των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών του Τμήματος, και γ) των λοιπών, εκτός από το ΔΕΠ, εργαζομένων στο Τμήμα είτε με σχέση δημοσίου δικαίου, μόνιμων ή με θητεία, είτε με σχέση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου. Οι ψήφοι των υπό β' εκλεκτόρων (προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών) θα υπολογίζονται σε ποσοστό 80% του αριθμού των μελών ΔΕΠ, μειούμενο αναλογικά κατά το ποσοστό της αποχής των φοιτητών, όχι όμως συνολικά μικρότερο του 40% του αριθμού των μελών ΔΕΠ. Οι ψήφοι των υπό γ' εκλεκτόρων (εργαζομένων πλην ΔΕΠ) θα υπολογίζονται σε ποσοστό 10% του αριθμού των μελών ΔΕΠ, μειούμενο αναλογικά κατά το ποσοστό της αποχής των μελών της κατηγορίας αυτής, όχι όμως συνολικά μικρότερο του 5% του αριθμού των μελών ΔΕΠ. Μετά το πέρας της εκλογικής διαδικασίας εκδίδεται σχετική διαπιστωτική απόφαση του υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Σε περίπτωση αδυναμίας εκλογής

προέδρου για οποιονδήποτε λόγο διορίζεται προσωρινός πρόεδρος μέχρι ένα (1) ακαδημαϊκό έτος με απόφαση της Συγκλήτου οπότε και επαναλαμβάνεται η εκλογή.»

2. Η παράγραφος 1 στοιχ. α' του άρθρου 3 του Ν. 2083/1992, όπως τροποποιήθηκε με την παράγραφο 3 περ. β' του άρθρου 1 του Ν. 2188/1994 και αντικαταστάθηκε με την παράγραφο Β 1 του άρθρου 9 του Ν. 2916/2001, αντικαθίσταται εκ νέου ως εξής:

Η παράγραφος 3α του άρθρου 11 του Ν. 1268/1982, όπως έχει τροποποιηθεί, αντικαθίσταται ως εξής:

«3 α) Ο πρόεδρος και οι αντιπρυτάνεις εκλέγονται από σώμα εκλεκτόρων απαρτιζόμενο από το σύνολο α) των μελών ΔΕΠ του Πανεπιστημίου, β) των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών του Πανεπιστημίου και γ) των λοιπών, εκτός από το ΔΕΠ, εργαζομένων στο Πανεπιστήμιο είτε με σχέση δημοσίου δικαίου, μόνιμων ή με θητεία, είτε με σχέση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου. Οι ψήφοι των υπό β' εκλεκτόρων (προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών) θα υπολογίζονται σε ποσοστό 80% του αριθμού των μελών ΔΕΠ, μειούμενο αναλογικά κατά το ποσοστό της αποχής των φοιτητών, όχι όμως συνολικά μικρότερο του 40% του αριθμού των μελών ΔΕΠ. Οι ψήφοι των υπό γ' εκλεκτόρων (εργαζομένων πλην ΔΕΠ) θα υπολογίζονται σε ποσοστό 20% του αριθμού των μελών ΔΕΠ, μειούμενο αναλογικά κατά το ποσοστό της αποχής των μελών της κατηγορίας αυτής, όχι όμως συνολικά μικρότερο του 10% του αριθμού των μελών ΔΕΠ.»

3. Η περίοδος που προστέθηκε στο τέλος του εδαφίου δ' της παραγράφου 4 του άρθρου 8 του Ν. 1268/1982 με την παράγραφο 2 του άρθρου 28 του Ν. 2083/1992 τροποποιείται ως εξής:

«Μοναδικός υποψήφιος πρόεδρος δεν εκλέγεται, αν δεν συγκεντρώσει το ένα τρίτο (1/3) τουλάχιστον των ψήφων του εκλεκτορικού σώματος που υπολογίζονται στο 190% του συνόλου των μελών ΔΕΠ.»

6. Συνήγορος της Πανεπιστημιακής Κοινότητας

Όπως συμβαίνει με κάθε χώρο συλλογικής λειτουργίας, έτσι και στα Πανεπιστήμια αναπτύσσονται συχνά διαφωνίες, διαφορές και συγκρούσεις μεταξύ μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας (ΔΕΠ, εργαζομένων και φοιτητών) ή μεταξύ μελών και οργάνων του Πανεπιστημίου. Ενδεικτικά θα μπορούσαν να αναφερθούν ζητήματα που αφορούν μη εκπλήρωση θεσμοθετημένων υποχρεώσεων μελών ΔΕΠ, παράπονα για άδικες κρίσεις μελών ΔΕΠ από εκλεκτορικά σώματα, ανεπαρκή προστασία των φοιτητών απέναντι σε αυθαίρετες βαθμολογικές πρακτικές ή και αμφιβολίες ως προς την ορθή διαχείριση των πανεπιστημιακών πόρων.

Συχνά οι διαφορές αυτές δεν καθίσταται δυνατό να επιλυθούν αποτελεσματικά από τα θεσμοθετημένα όργανα του Πανεπιστημίου, σε πολλές δε περιπτώσεις μια από τις εμπλεκόμενες πλευρές ενδέχεται να αποκομίζει αίσθηση αδυναμίας, αδικίας και ανεπαρκούς προστασίας των δικαιωμάτων και συμφερόντων της. Πολλές από τις περιπτώσεις αυτές είτε καταλήγουν σε αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας

(οδηγώντας σε άνωθεν παρεμβάσεις που καταλύουν την αυτοτέλεια και αυτοδιοίκηση του Πανεπιστημίου), είτε παίρνουν τη χρονοβόρα δικαστική οδό, με σημαντικό οικονομικό και ψυχολογικό κόστος για τους εμπλεκόμενους, συμβάλλοντας παράλληλα στην υπερφόρτωση των δικαστηρίων.

Προτείνεται η θεσμοθέτηση, ως ανεξάρτητης αρχής, Συνηγόρου της Πανεπιστημιακής Κοινότητας που, για λόγους μεγαλύτερης αντικειμενικότητας, προτείνεται να είναι συλλογικό (τριμελές) όργανο. Σκοπός του Συνηγόρου θα είναι η διασφάλιση των δικαιωμάτων όλων των μελών του Πανεπιστημίου, η προστασία τους έναντι ενδεχόμενων αδικιών και η τήρηση των κανόνων της νομιμότητας στη λειτουργία των πανεπιστημιακών αρχών και οργάνων. Για την επιλογή των μελών του Συνηγόρου έχουν λόγο τα Πανεπιστήμια, αλλά η λειτουργία του ως ανεξάρτητης αρχής εκτός της εσωτερικής δομής των Πανεπιστημίων εξασφαλίζει ότι η αρχή αυτή δεν θα υπόκειται σε ενδοπανεπιστημιακούς συσχετισμούς που πιθανόν να υπέσκαπταν τη δυνατότητα εξέτασης της κάθε περίπτωσης με την αναγκαία αμεροληψία.

Ο Συνήγορος θα λειτουργεί ως αρχή εξωδικαστικής διευθέτησης των ενδοπανεπιστημιακών διαφορών και διασφάλισης της τήρησης της νομιμότητας στα Πανεπιστήμια, με βάση την ισχύουσα νομοθεσία και τις εσωτερικές πράξεις των Πανεπιστημίων. Ο Συνήγορος (Καθηγητές ή επιστήμονες εγνωσμένου κύρους και ακεραιότητας) προβλέπεται να εκλέγονται όπως και τα μέλη των Ανεξάρτητων Αρχών (βλ. άρθρο 101 Α του Συντάγματος) με βάση κατάλογο που θα καταρτίζει το σύνολο των Πρυτάνεων συγκαλούμενο προς τούτο από τον Πρόεδρο του ΕΣΥΠ. Ο Συνήγορος οφείλει να επιλαμβάνεται της κάθε υπόθεσης κατόπιν έγγραφης προσφυγής του θιγομένου ή έγγραφης τεκμηριωμένης καταγγελίας μέλους του Πανεπιστημίου, υπό την προϋπόθεση ότι έχουν εξαντληθεί τα προβλεπόμενα μέσα προστασίας στο εσωτερικό του Πανεπιστημίου. Αν ο Συνήγορος κρίνει την προσφυγή ή καταγγελία ως βάσιμη, μπορεί να αναπέμψει το ζήτημα για λήψη απόφασης στο ίδιο πανεπιστημιακό όργανο ή αναλόγως να παραπέμψει το ζήτημα στο αρμόδιο Πειθαρχικό όργανο του Πανεπιστημίου, τα οποία στην περίπτωση αυτή υποχρεούνται να επιληφθούν αιτιολογημένα του ζητήματος συνεκτιμώντας τη σχετική εισήγηση του Συνηγόρου.

Προσχέδιο διάταξης νέου νόμου:

Άρθρο

Συνήγορος της Πανεπιστημιακής Κοινότητας

- 1. Ο Συνήγορος είναι τριμελές όργανο και λειτουργεί ως ανεξάρτητη Αρχή με αντικείμενο την εξωδικαστική επίλυση ενδοπανεπιστημιακών διαφορών και την τήρηση της νομιμότητας στα Πανεπιστήμια, με βάση την ισχύουσα για τα ΑΕΙ νομοθεσία και τις εσωτερικές πράξεις των Πανεπιστημίων.*
- 2. Η θητεία των μελών του Συνηγόρου είναι πενταετής. Τα μέλη επιλέγονται με απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής και με επιδίωξη ομοφωνίας ή πάντως με την αυξημένη πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών της. Η επιλογή γίνεται από κατάλογο δώδεκα προσώπων, καταρτιζόμενο από το σύνολο των Πρυτάνεων συγκαλούμενο προς τούτο από τον Πρόεδρο του ΕΣΥΠ.*

3. Ως μέλη του Συνηγόρου μπορούν να εκλεγούν Καθηγητές ελληνικού πανεπιστημιακού ιδρύματος ή επιστήμονες εγνωσμένου κύρους και ακεραιότητας. Ένα από τα μέλη, σε συνεννόηση μεταξύ τους, ασκεί εκ περιτροπής καθήκοντα συντονιστή.
4. Ο Συνήγορος αποφασίζει με πλειοψηφία των μελών του. Σε περίπτωση κωλύματος ενός μέλους, για τη λήψη απόφασης απαιτείται ομοφωνία των λοιπών μελών.
5. Στο έργο του ο Συνήγορος επικουρείται από μόνιμο επιστημονικό και βοηθητικό προσωπικό.
6. Ο Συνήγορος οφείλει να επιλαμβάνεται της κάθε υπόθεσης ύστερα από έγγραφη προσφυγή του θιγομένου ή έγγραφη τεκμηριωμένη καταγγελία μέλους του Πανεπιστημίου, υπό την προϋπόθεση ότι έχουν εξαντληθεί τα προβλεπόμενα μέσα προστασίας στο εσωτερικό του Πανεπιστημίου.
7. Αν ο Συνήγορος κρίνει την προσφυγή ή καταγγελία ως βάσιμη, μπορεί να αναπέμψει το ζήτημα για λήψη απόφασης στο ίδιο πανεπιστημιακό όργανο ή αναλόγως να παραπέμψει το ζήτημα στο αρμόδιο Πειθαρχικό όργανο του Πανεπιστημίου, τα οποία στην περίπτωση αυτή υποχρεούνται να επιληφθούν αιτιολογημένα του ζητήματος συνεκτιμώντας τη σχετική εισήγηση του Συνηγόρου.
8. Ο Συνήγορος συντάσσει και δημοσιεύει ετήσια έκθεση πεπραγμένων.

7. Διδακτικό Ερευνητικό Προσωπικό

7.1 Δομή βαθμίδων μελών ΔΕΠ

Το τελευταίο διάστημα επανέρχονται συχνά στα ΜΜΕ πληροφορίες για τη μείωση, μέσω συγχώνευσης, των βαθμίδων των μελών ΔΕΠ ή ακόμα και την επαναφορά της έδρας. Η Επιτροπή θεωρεί ότι η ισχύουσα δομή δεν δημιουργεί προβλήματα, ενώ ταυτόχρονα δίνει τη δυνατότητα σε νέους και δυναμικούς επιστήμονες, μέσω του επιστημονικού και εκπαιδευτικού έργου τους, να προσδοκούν σε εξέλιξη μέχρι την ανώτατη βαθμίδα. Η επαναφορά της έδρας θα αποτελούσε κραυγαλέα οπισθοδρόμηση προς ένα απαρχαιωμένο καθεστώς. Πέραν αυτού, θα πρέπει να αποφεύγονται συχνές αλλαγές στους κανόνες εξέλιξης του προσωπικού που ανατρέπουν τον προγραμματισμό τους.

Η μόνη εισήγηση της Επιτροπής σχετικά με τις τέσσερις υπάρχουσες βαθμίδες των μελών ΔΕΠ αφορά στην κατάργηση της διαδικασίας μονιμοποίησης στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή. Η Επιτροπή κατέληξε στην πρόταση αυτή με βάση την υπάρχουσα εμπειρία, σύμφωνα με την οποία το διάστημα των τριών ετών, που ο σημερινός νόμος επιβάλλει για τη μονιμοποίηση ενός Επίκουρου Καθηγητή μετά την εκλογή του στη βαθμίδα αυτή, θεωρείται πολύ σύντομο για την επίδειξη εκ μέρους του υποψηφίου πρόσθετου έργου τόσο σημαντικού που να δικαιολογεί τη μονιμοποίησή του. Αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο για μέλη ΔΕΠ που εκλέχτηκαν για πρώτη φορά απευθείας στη βαθμίδα αυτή, και για τα οποία η τριετής προθεσμία θεωρείται ιδιαίτερα περιοριστική προκειμένου να προσαρμοστούν στα νέα τους

καθήκοντα. Η κατάργηση της επιπλέον διαδικασίας κρίσης που είναι η μονιμοποίηση στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή, θα απάλλασσε τα πανεπιστημιακά Τμήματα και τα υποψήφια μέλη ΔΕΠ από το διοικητικό-γραφειοκρατικό βάρος που η διαδικασία αυτή συνεπάγεται, διευκολύνοντας έναν καλύτερο προγραμματισμό του ακαδημαϊκού τους έργου.

Τέλος, ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να δοθεί στο άνοιγμα των Πανεπιστημίων προς το εξωτερικό μέσω, για παράδειγμα, της διάθεσης μόνιμων πιστώσεων σε κάθε Πανεπιστήμιο για επισκέπτες καθηγητές και ερευνητές, καθώς και της διαμόρφωσης συνθηκών προσέλκυσης διακεκριμένων επιστημόνων από το εξωτερικό με κάποιες διευκολύνσεις (π.χ. διπλή θέση με ένα εξάμηνο σε ελληνικό Πανεπιστήμιο και ένα εξάμηνο σε Πανεπιστήμιο του εξωτερικού).

Προσχέδιο διάταξης νέου νόμου:

1. Η παράγραφος 3 του άρθρου 1 του Ν. 2517/1997 αντικαθίσταται ως εξής:

«3. Επίκουροι Καθηγητές:

(α) Οι Επίκουροι Καθηγητές εκλέγονται με θητεία. Μετά τη συμπλήρωση τριών ετών στη βαθμίδα αυτή και πριν από την πάροδο επτά ετών από την ημερομηνία δημοσίευσης στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της πράξης διορισμού του, ο Επίκουρος Καθηγητής έχει το δικαίωμα να ζητήσει την προκήρυξη της θέσης του στη Βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή μέχρι δύο φορές.

(β) Σε περίπτωση θετικής κρίσης υπάγεται στις διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 1 του παρόντος περί Αναπληρωτών Καθηγητών και Καθηγητών.

(γ) Εάν η πρώτη κρίση είναι αρνητική, παραμένει στη θέση που κατέχει και δικαιούται εντός της επταετίας να ζητήσει για δεύτερη φορά την προκήρυξη της θέσης του στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή.

(δ) Εάν και η δεύτερη κρίση είναι αρνητική, λήγει αυτοδικαίως η θητεία του.

(ε) Μετά την πάροδο της επταετίας από την ημερομηνία δημοσίευσης του διορισμού του στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή λήγει αυτοδικαίως η θητεία του, εκτός των περιπτώσεων που η διαδικασία εξέλιξης δεν έχει ολοκληρωθεί, οπότε παρατείνεται η διάρκεια της θητείας έως την ολοκλήρωσή της για χρονικό διάστημα ενός έτους, κατά ανώτατο όριο, εντός του οποίου κρίνεται υποχρεωτικά.»

Σημ.: Θα πρέπει να τροποποιηθούν αντίστοιχα και όλα τα άρθρα που αφορούν τη διαδικασία μονιμοποίησης Επίκουρων Καθηγητών ή τους μόνιμους Επίκουρους Καθηγητές (π.χ. καταργείται η παράγραφος 13 του άρθρου 2 του Ν. 2621/1998).

7.2 Εκλογές, υπηρεσιακή κατάσταση και οικονομικά ζητήματα μελών ΔΕΠ

Η προσέλκυση των ικανότερων στελεχών της επιστημονικής κοινότητας (από την Ελλάδα και το εξωτερικό) και η επιλογή των καλύτερων με αυστηρά αξιοκρατικά κριτήρια είναι εντελώς απαραίτητη για την ανάπτυξη του Ελληνικού Δημόσιου Πανεπιστημίου. Επιπλέον η διαδικασία επιλογής δεν αρκεί μόνο να είναι δίκαιη και αξιοκρατική αλλά και πειστική, τεκμηριωμένη και διαφανής. Υπάρχει προβληματισμός ως προς τη διαδικασία εκλογής και εξέλιξης στις διάφορες βαθμίδες. Κύριο στοιχείο κριτικής αποτελεί η άποψη ότι η κρίση για εξέλιξη των μελών ΔΕΠ συνιστά συχνά μια εξασφαλισμένη και σχεδόν διεκπεραιωτική διαδικασία. Η Επιτροπή εξέτασε σκέψεις που αφορούν στη συγκρότηση των Εκλεκτορικών Σωμάτων και των Τριμελών Εισηγητικών Επιτροπών με πρόβλεψη για συμπλήρωσή τους με έγκριτους εξωτερικούς κριτές (εκτός Τμήματος, Πανεπιστημίου ή ακόμα και εκτός Ελλάδος), ιδίως μάλιστα όταν πρόκειται για εκλογή σε θέση Καθηγητή πρώτης βαθμίδας.

Συζητήθηκε, επίσης, η συμβουλευτική για το Εκλεκτορικό Σώμα τεκμηρίωση της αναγνώρισης του επιστημονικού έργου των υποψηφίων και μέσω συστατικών επιστολών, όπου αυτό είναι δυνατόν, από έγκριτους διεθνείς ερευνητές στο αντικείμενο των υποψηφίων (μία πρακτική που ακολουθείται ήδη σε ορισμένα Τμήματα ελληνικών Πανεπιστημίων και παγίως σε καλά Πανεπιστήμια του εξωτερικού). Οι επιστολές αυτές, εφόσον υποβληθούν, θα πρέπει υποχρεωτικά να αναφέρονται στην εισήγηση και να συνεκτιμώνται κατά την κρίση.

Λόγω της διαφορετικότητας των λεπτομερών κριτηρίων για την εκλογή μέλους ΔΕΠ στις τέσσερις βαθμίδες, που αντικειμενικά ισχύουν για τις διαφορετικές επιστημονικές περιοχές (π.χ. φυσικές επιστήμες, επιστήμες του μηχανικού, επιστήμες υγείας, νομική επιστήμη, ανθρωπιστικές επιστήμες, κτλ.), ο νέος νόμος πλαίσιο δεν θα πρέπει να περιλαμβάνει τα κριτήρια αυτά με κάθε λεπτομέρεια. Αντίθετα, η Επιτροπή πιστεύει ότι ο νόμος θα πρέπει σε γενικές γραμμές να προβλέπει τι είναι επιτρεπτό (π.χ. συμμετοχή μελών ΔΕΠ από Ελλάδα και εξωτερικό, συστατικές επιστολές, κτλ.) και ακολούθως, σε συνεννόηση με τα Πανεπιστήμια, να εκδοθούν Προεδρικά Διατάγματα ανά επιστημονική περιοχή που θα εξειδικεύουν τα κριτήρια εκλογής. Τα λοιπά θέματα θα λύνονται από τον Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας του Πανεπιστημίου, και, αν δεν έχει εκδοθεί τέτοιος γενικός Κανονισμός, με επιμέρους κανονιστικές αποφάσεις της Συγκλήτου.

Σημαντικά προβλήματα έχουν, επίσης, παρατηρηθεί τελευταία σε θέματα συγκρότησης εκλεκτορικών σωμάτων και, κυρίως, ορισμού των τριμελών εισηγητικών επιτροπών. Το ισχύον καθεστώς της αιτιολόγησης της συνάφειας του γνωστικού αντικείμενου των μελών της εισηγητικής επιτροπής προς το γνωστικό αντικείμενο της υπό πλήρωση θέσης ΔΕΠ με βάση εκείνο που προκύπτει από το ΦΕΚ διορισμού τους θεωρείται αναχρονιστικό. Τα μέλη ΔΕΠ, και κυρίως εκείνα της βαθμίδας του Καθηγητή, συχνά αλλάζουν κατά τη διάρκεια της ακαδημαϊκής τους σταδιοδρομίας το γνωστικό τους αντικείμενο, με αποτέλεσμα μέλη ΔΕΠ που θα μπορούσαν, με βάση την πρόσφατη επιστημονική τους δραστηριότητα, να κρίνουν υποψηφίους, να αποκλείονται λόγω του γεγονότος ότι το αρχικό τους γνωστικό αντικείμενο τους ακολουθεί μέχρι τη συνταξιοδότηση. Προτείνεται, επομένως, η

δυνατότητα διεύρυνσης του γνωστικού αντικειμένου των μελών ΔΕΠ κατά τη διάρκεια της ακαδημαϊκής τους σταδιοδρομίας με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος στο οποίο ανήκουν, ύστερα από τεκμηριωμένη αίτησή τους. Άλλωστε το θέμα της διεύρυνσης του επιστημονικού πεδίου ενός μέλους ΔΕΠ είναι ευρύτερης σημασίας. Η καλλιέργεια από ένα μέλος ΔΕΠ περισσότερων του ενός γνωστικών αντικειμένων είναι θετική εξέλιξη και σύμφωνη με τα διεθνώς κρατούντα.

Η Επιτροπή προβληματίστηκε επί μακρόν για το αν θα έπρεπε να προτείνει αλλαγή της υπηρεσιακής κατάστασης των μελών ΔΕΠ, έτσι ώστε οι σημερινοί πλήρους απασχόλησης να μετατραπούν σε πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης, με ταυτόχρονη, **σημαντική** αύξηση των αποδοχών τους (π.χ. της τάξης του 50%). Με δεδομένη όμως τη σημερινή δημοσιονομική κατάσταση, η προσδοκία μιας τέτοιας – ευκαίαιας—μισθολογικής σύγκλισης με τα Ευρωπαϊκά δεδομένα δεν θεωρείται ιδιαίτερος ρεαλιστική στο άμεσο μέλλον. Ταυτόχρονα, μία τέτοια αλλαγή εμπεριέχει το σοβαρό κίνδυνο της στέρησης από το ελληνικό Πανεπιστήμιο πολλών αξιόλογων επιστημόνων, ιδιαίτερα σε ορισμένες επιστημονικές περιοχές (γιατροί, δικηγόροι, μηχανικοί, οικονομολόγοι, κτλ.) με ευρύ αντικείμενο εφαρμογής στην αγορά. Εξ άλλου, στα περισσότερα καλά Πανεπιστήμια του εξωτερικού, και κυρίως σε εκείνα που θεωρούνται ως τα πλέον πρωτοπόρα στην έρευνα και εκπαίδευση, και με μισθούς ούτως ή άλλως πολλαπλάσιους των ελληνικών, ισχύει η κατοχυρωμένη δυνατότητα της περιορισμένης και ελεγχόμενης εξωπανεπιστημιακής απασχόλησης των μελών ΔΕΠ, υπό τη διαρκή, βέβαια, αυστηρή εποπτεία του Προέδρου και της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος, που εξασφαλίζουν ότι το μέλος ΔΕΠ ανταποκρίνεται πλήρως στα πανεπιστημιακά καθήκοντά του.

Μελετώντας εκ νέου το ισχύον νομικό καθεστώς της απασχόλησης των μελών ΔΕΠ (Ν. 2530/1997), η Επιτροπή διαπίστωσε ότι οι ρυθμίσεις του είναι στη σωστή κατεύθυνση, και ότι το κύριο πρόβλημα έγκειται στη μη αυστηρή εφαρμογή του. Εξάλλου, δεν θα ήταν σκόπιμη η υιοθέτηση από το νόμο-πλαίσιο μιας απαγορευτικής και ισοπεδωτικής λογικής που θα οδηγούσε σε απόκλιση, αντί για σύγκλιση, του ελληνικού Πανεπιστημίου με την Ευρωπαϊκή και διεθνή πρακτική. Κατόπιν τούτων, και πιστεύοντας ότι η προτεινόμενη εισαγωγή του θεσμού του Συνηγόρου της πανεπιστημιακής κοινότητας, σε συνδυασμό με τη διαδικασία αξιολόγησης των μελών ΔΕΠ από τους φοιτητές (όπως έχει ήδη θεσπιστεί με σχετικό νόμο) θα μπορέσει να εξασφαλίσει την επαρκή εφαρμογή του ισχύοντος νομικού πλαισίου, η Επιτροπή προτείνει τη διατήρηση των δύο κατηγοριών μελών ΔΕΠ (πλήρους και μερικής απασχόλησης). Ως πρόσθετες διατάξεις προτείνονται:

- (α) Τα μέλη ΔΕΠ μερικής απασχόλησης να στερούνται του δικαιώματος συμμετοχής στα εκλεκτορικά σώματα και τις εισηγητικές επιτροπές για μέλη ΔΕΠ (ο ισχύων νόμος ήδη τους στερεί το δικαίωμα του εκλέγεσθαι).
- (β) Η επιλογή για πλήρη ή μερική απασχόληση να ισχύει για τρία (3) τουλάχιστον έτη, με μόνη εξαίρεση την, κατά τεκμήριο απρόβλεπτη, κατοχή αμειβόμενης θέσης στον ευρύτερο δημόσιο τομέα.

Η Επιτροπή τονίζει επίσης ότι η εξωπανεπιστημιακή επαγγελματική απασχόληση μελών ΔΕΠ, όπου επιτρέπεται, υπόκειται στις διαδικασίες έγκρισης των αρμόδιων

αρχών του Πανεπιστημίου και υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας, οι οποίες οφείλουν να εφαρμόζουν το νόμο.

Τέλος, η Επιτροπή σημειώνει emphaticά ότι οι οριακές – για μια αξιοπρεπή διαβίωση – αμοιβές των πανεπιστημιακών και οι χαμηλές συντάξεις τους αποτελούν πλέον ισχυρό αντικίνητρο τόσο για όσους έλληνες πανεπιστημιακούς του εξωτερικού θα ήθελαν να υποβάλουν υποψηφιότητα για θέση ΔΕΠ στην Ελλάδα, όσο και για όσους μεταπτυχιακούς φοιτητές ελληνικών Πανεπιστημίων θα ήθελαν να επιδιώξουν ακαδημαϊκή σταδιοδρομία.

Προσχέδιο διατάξεων νέου νόμου:

(Α) Οι παράγραφοι 1 και 2 του άρθρου 6 περ. Γ' του Ν. 2083/1992 αντικαθίσταται ως εξής:

«1. Μέσα σε αποκλειστικήΤο εκλεκτορικό σώμα, προκειμένου να προβεί στον ορισμό της εισηγητικής επιτροπής συγκαλείται, σε αποκλειστική προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από τη συγκρότησή του, με ευθύνη του προέδρου του τμήματος και θεωρείται ότι ευρίσκεται σε απαρτία αν παραστούν το 1/2 των μελών του ή κατά την επαναληπτική συνεδρίαση το 1/3 των μελών του. Η τριμελής εισηγητική επιτροπή συγκροτείται από μέλη ΔΕΠ του ιδίου ή συγγενούς γνωστικού αντικείμενου του ιδίου ή άλλου τμήματος ή σχολής του ιδίου ή άλλου ελληνικού ή ξένου Πανεπιστημίου. Τουλάχιστον ένα από τα μέλη της εισηγητικής επιτροπής πρέπει να μην ανήκει στο ίδιο τμήμα. Οι λεπτομέρειες εφαρμογής εξειδικεύονται από τον Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας του Πανεπιστημίου και, αν δεν έχει εκδοθεί τέτοιος γενικός Κανονισμός, με επιμέρους κανονιστικές αποφάσεις της Συγκλήτου.

2. Η εισηγητική επιτροπή μέσα σε αποκλειστική προθεσμία εξήντα (60) ημερών»

(Β) Το άρθρο 14 του Ν. 1268/1982, όπως ισχύει σήμερα, αντικαθίσταται ως εξής:

«Οι προϋποθέσεις για την εκλογή στις διάφορες βαθμίδες μελών ΔΕΠ καθορίζονται από σχετικά Π.Δ. ανά επιστημονική περιοχή. Έως την έκδοση των οικείων Π.Δ., εφαρμόζονται οι έως τώρα ισχύουσες διατάξεις»

(Γ) Προστίθεται άρθρο ως εξής:

«Τα μέλη ΔΕΠ έχουν τη δυνατότητα διεύρυνσης του γνωστικού αντικείμενου της θέσης τους ύστερα από τεκμηριωμένη αίτησή τους προς τη Γενική Συνέλευση του Τμήματος στο οποίο ανήκουν και αιτιολογημένη απόφαση του σώματος. Η απόφαση της Γενικής Συνέλευσης κοινοποιείται στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.»

(Δ) Η παράγραφος 11 του άρθρου 2 του Ν. 2530/1997 αντικαθίσταται ως εξής:

«11. Τα μέλη ΔΕΠ μερικής απασχόλησης δεν μπορούν να εκλέγονται Πρόεδροι ή Αναπληρωτές Πρόεδροι Τμημάτων, Κοσμήτορες, Πρυτάνεις, Αντιπρυτάνεις, δεν συμμετέχουν στη Σύγκλητο, δεν εκλέγονται Διευθυντές σε εργαστήρια και κλινικές και

δεν συμμετέχουν σε εκλεκτορικά σώματα και εισηγητικές επιτροπές για εκλογή μέλους ΔΕΠ.»

(Ε) Η παράγραφος 3 του άρθρου 1 του Ν. 2530/1997 αντικαθίσταται ως εξής:

«3. Οι υπεύθυνες δηλώσεις των παραγράφων 1 και 2 του παρόντος άρθρου μπορούν να μεταβάλλουν την υπηρεσιακή κατάσταση ενός μέλους ΔΕΠ μόνο μετά την παρέλευση τριετίας από την ένταξή του σε μία από τις δύο κατηγορίες. Η διάταξη αυτή δεν ισχύει στην περίπτωση του εδαφίου β της παραγράφου 3 του άρθρου 2 του παρόντος νόμου.»

7.3 Εκτέλεση καθηκόντων μελών ΔΕΠ

Οι διδάσκοντες στα Πανεπιστήμια παρουσιάζουν ποικιλία επιδόσεων, ανάλογη με εκείνη του φοιτητικού κόσμου. Είναι ασφαλές να ισχυριστεί κανείς ότι μεγάλο ποσοστό διδασκόντων είναι επαρκές έως και εξαιρετικό. Πρόβλημα παρουσιάζεται ωστόσο σε περιπτώσεις συχνής απουσίας ορισμένων μελών ΔΕΠ από τα διδακτικά τους καθήκοντα. Πρόκειται κυρίως για μέλη ΔΕΠ της βαθμίδας του καθηγητή, σε επιστημονικά αντικείμενα τα οποία είναι οικονομικά προσοδοφόρα. Η διευκόλυνση που τους παρέχει η επαγγελματική αλληλεγγύη των συναδέλφων και η σιγή των φοιτητών έχουν καταστήσει το φαινόμενο των «απόντων» ενδημικό σε ορισμένες σχολές των μεγάλων Πανεπιστημίων Αθήνας και Θεσσαλονίκης, και όχι μόνον, όπου η ανωνυμία στηρίζει τις απουσίες.

Η λύση του προβλήματος ίσως βρεθεί στα παρακάτω μέτρα:

- (1) Κάθε διδάσκων θα πρέπει να δηλώνει στο τέλος του ακαδημαϊκού εξαμήνου την ύλη που δίδαξε και τις ώρες διδασκαλίας που πραγματοποίησε.
- (2) Με την αξιολόγηση που θα κάνουν οι φοιτητές για το διδακτικό έργο των μελών ΔΕΠ, θα διευκρινίζεται ως απάντηση στις σχετικές ερωτήσεις, αν ο διδάσκων παρέδιδε τα μαθήματα ανελλιπώς, ήταν καλά προετοιμασμένος και κατανοητός.
- (3) Η πρόταση της Επιτροπής για την κατανομή σε μικρότερες μονάδες τάξεων με όχι περισσότερους από ογδόντα φοιτητές, και εφόσον υπάρχουν διαθέσιμες αίθουσες διδασκαλίας (βλ. παράγραφο 8.3), θα δημιουργήσει μικρότερη αναλογία διδασκομένων – διδασκόντων και συνεπώς καλύτερο έλεγχο της διδακτικής παρουσίας των μελών ΔΕΠ.

Τέλος, για την απρόσκοπτη συνέχιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας στα Πανεπιστήμια, η Επιτροπή θεωρεί ότι στις περιπτώσεις κατά τις οποίες κάποιο μέλος ΔΕΠ προβαίνει σε αναστολή άσκησης των καθηκόντων του λόγω κατοχής αμειβόμενης θέσης στο δημόσιο ή ευρύτερο δημόσιο τομέα, τότε θα πρέπει η θέση του στο Πανεπιστήμιο να αναπληρούται αμέσως μέσω πιστώσεων για προσωπικό προσλαμβανόμενο σύμφωνα με το Π.Δ. 407/1980.

Προσχέδιο διατάξεων νέου νόμου:

(Α) Προστίθεται άρθρο με το ακόλουθο περιεχόμενο:

«Στο τέλος κάθε ακαδημαϊκού εξαμήνου κάθε μέλος ΔΕΠ οφείλει να υποβάλλει προς τη Γενική Συνέλευση του τμήματος απολογισμό των μαθημάτων που δίδαξε, ο οποίος θα περιλαμβάνει κατ' ελάχιστο το πρόγραμμα των διαλέξεων, ασκήσεων και εργαστηρίων που πραγματοποιήθηκαν με το αντίστοιχο περιεχόμενο.»

(Β) Προστίθεται άρθρο με το ακόλουθο περιεχόμενο:

«Στις περιπτώσεις αναστολής άσκησης καθηκόντων ενός μέλους ΔΕΠ σύμφωνα με τις διατάξεις του εδαφίου β της παραγράφου 3 του άρθρου 2 και της παραγράφου 1 του άρθρου 5 του Ν. 2530/1997, το κράτος υποχρεούται σε άμεση αναπλήρωσή του για όσο διάστημα διαρκεί η αναστολή, παραχωρώντας για την περίπτωση αυτή επιπλέον πιστώσεις για προσωπικό προσλαμβανόμενο σύμφωνα με τις διατάξεις του Π.Δ. 407/1980.»

8. Προπτυχιακές Σπουδές

8.1 Πρόγραμμα σπουδών

Είναι γνωστό ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε αλόγιστη, χωρίς ιδιαίτερο προγραμματισμό και με έλλειψη αντίστοιχων επαρκών πιστώσεων, ίδρυση νέων Τμημάτων στα περισσότερα Πανεπιστήμια της χώρας. Η ίδρυση νέων Τμημάτων, που σκοπό έχουν την παροχή εκπαίδευσης και συνακόλουθα πτυχίων σε νέες επιστημονικές περιοχές, απαιτεί χρονοβόρες διαδικασίες και σημαντικές πιστώσεις. Με τη σημερινή, όμως, ταχεία εξέλιξη των γνωστικών αντικειμένων τα Πανεπιστήμια θα πρέπει να διαθέτουν έναν πιο ευέλικτο τρόπο προκειμένου να ανταποκρίνονται άμεσα στις απαιτήσεις και προκλήσεις της μεταβαλλόμενης κοινωνικής και τεχνολογικής πραγματικότητας.

Ένα τέτοιο σύστημα είναι ήδη θεσμοθετημένο στον υπάρχοντα νόμο πλαίσιο (παράγραφος 12 του άρθρου 24 του Ν. 1268/1982, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 15 του Ν. 2640/1998), όπου δίνεται η δυνατότητα οργάνωσης διατμηματικών προπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών στο ίδιο Πανεπιστήμιο που οδηγούν σε ξεχωριστό πτυχίο. Με βάση την πληροφόρηση που διαθέτει η Επιτροπή, η δυνατότητα αυτή έχει ελάχιστα αξιοποιηθεί ως σήμερα από τα Πανεπιστήμια (και υπήρξαν αρνητικές αντιδράσεις από το Υπουργείο). Προτείνεται η παροχή κινήτρων εκ μέρους του ΥΠΕΠΘ για την ενεργοποίηση των διατάξεων αυτών, και μάλιστα με την αυξημένη δυνατότητα οργάνωσης και διαπανεπιστημιακών προπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών, κατ' αναλογία με τη δυνατότητα που ήδη υπάρχει για διαπανεπιστημιακά μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών.

8.2 Συγγράμματα

Το παρόν σύστημα της διανομής ενός και μοναδικού συγγράμματος ανά μάθημα έχει στηλιτευτεί ευρύτατα ως σπάταλο, αναχρονιστικό και περιοριστικό της διαδικασίας

μάθησης. Το υπάρχον σύστημα, σε μεγάλο βαθμό, ευθύνεται για τη μονοπωλιακή διανομή στους φοιτητές συχνά πρόχειρων και παρωχημένων συγγραμμάτων, σε βάρος ποιοτικά καλύτερων εναλλακτικών. Σε αντικατάσταση του σημερινού συστήματος μια λύση θα ήταν η οργάνωση και λειτουργία σύγχρονων πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών, ώστε να ικανοποιεί τις ανάγκες του κάθε φοιτητή σε πανεπιστημιακά συγγράμματα. Τούτο προϋποθέτει τη συνεχή οικονομική υποστήριξη των βιβλιοθηκών για την προμήθεια αρκετών τίτλων ανά μάθημα (και μάλιστα σε πολλαπλά αντίτυπα, ανάλογα με το πλήθος των φοιτητών), καθώς και την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό των πανεπιστημιακών δικτύων υπολογιστών και των ιστοσελίδων των Τμημάτων. Με τον τρόπο αυτό θα μπορούσε να αντικατασταθεί η σημερινή δωρεάν διανομή συγγραμμάτων, βελτιούμενη πάντως από τώρα ως προς τα παθολογικά της σημεία που τονίστηκαν παραπάνω.

Επίσης, με βάση μία επαρκή και σχολιασμένη βιβλιογραφία εκ μέρους των διδασκόντων, οδηγό μελέτης και πλήρη ηλεκτρονική ιστοσελίδα για κάθε μάθημα (το τελευταίο, μάλιστα, προτείνεται να ισχύσει στο πλαίσιο της υποχρέωσης διαφάνειας και δημοσιότητας –βλ. Κεφάλαιο 4), θα καταργηθεί η πλάνη της Καθηγητικής «αυθεντίας» που απορρέει από το μοναδικό σύγγραμμα και θα αναδειχθεί ο εσωτερικός διάλογος και πλουραλισμός που συνοδεύουν την επιστημονική γνώση, ιδιαίτερα στις ανθρωπιστικές σπουδές. Η Επιτροπή δεν επιθυμεί να εξειδικεύσει την παρούσα πρόταση, αλλά να θέσει το πλαίσιο για την τελική ρύθμιση που θα πρέπει να αναλάβουν τα Τμήματα, ανάλογα με τις ιδιοτυπίες οι οποίες απορρέουν από τις γνωστικές τους ανάγκες.

8.3 Κλιμάκια τάξεων

Είναι κοινός τόπος ότι η από καθέδρας διδασκαλία σε μεγάλα ακροατήρια ίσως είναι χρήσιμη ως διάλεξη, αλλά δεν δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες για αμεσότητα στην επικοινωνία διδάσκοντος και διδασκόμενων. Η χρησιμότητα της άμεσης επικοινωνίας είναι αυτονόητη. Μεταξύ άλλων, δημιουργεί συνθήκες διαλόγου, διευκολύνει την ενεργότερη συμμετοχή των φοιτητών στο μάθημα, επιτρέπει τον έλεγχο της ανταπόκρισής τους και την προσαρμογή στις μαθησιακές ανάγκες τους και εν γένει καθιστά αποτελεσματικότερη την εκπαιδευτική διαδικασία. Τους σκοπούς αυτούς εξυπηρετεί η διεξαγωγή των μαθημάτων κατά κανόνα σε τάξεις με μικρό αριθμό φοιτητών. Έτσι ελέγχεται και το αν η υπάρχουσα αναλογία διδασκόντων προς διδασκόμενους είναι επαρκής. Ενόψει των ανωτέρω προτείνεται η ακόλουθη ρύθμιση:

Προσχέδιο διάταξης νέου νόμου:

Η παράγραφος 11 του άρθρου 24 του Ν. 1268/1982 αντικαθίσταται ως εξής:

«Σε περίπτωση μαθήματος του προγράμματος σπουδών που διδάσκεται σε μεγάλο αριθμό φοιτητών είναι υποχρεωτική η διαίρεση των φοιτητών σε κλιμάκια των ογδόντα κατά ανώτατο όριο φοιτητών και η ανάθεση διδασκαλίας του μαθήματος για κάθε κλιμάκιο σε ένα μέλος του Δ.Ε.Π. του αντίστοιχου Τομέα. Ο αντίστοιχος ανώτατος αριθμός για εργαστηριακές ασκήσεις και κλινική εκπαίδευση ορίζεται σε 15. Τα μέλη

του Δ.Ε.Π. που παίρνουν τέτοια ανάθεση μπορούν, με απόφαση του Τομέα, να συγκροτούν, για την εναρμόνιση της διδασκαλίας και των εξετάσεων στα διάφορα κλιμάκια του ιδίου μαθήματος, Επιτροπή του Μαθήματος με συντονιστή το αρχαιότερο μέλος Δ.Ε.Π. της ανώτερης βαθμίδας. Όπου υπάρχει ανεπάρκεια αιθουσών για την παραπάνω διαίρεση σε κλιμάκια ή όπου η διαίρεση αυτή θα επιβάρυνε υπερβολικά μέλη του Δ.Ε.Π. σε καθήκοντα διδασκαλίας σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο, οι Πρόεδροι των οικείων Τμημάτων υποχρεούνται να υποβάλουν, μέσω της Πρυτανείας, σχετική τεκμηριωμένη αναφορά στο Υπουργείο Παιδείας, που οφείλει να δώσει κατά προτεραιότητα λύση στο θέμα. Παραδόσεις εισαγωγής σε ένα μάθημα μπορούν, με απόφαση του Τομέα, να εξαιρούνται από τον κανόνα της διαίρεσης σε κλιμάκια.»

8.4 Χρονική διάρκεια σπουδών και ανταποδοτικές υποτροφίες

Η επ' αόριστο φοίτηση έχει πολλές αρνητικές επιπτώσεις: απαξίωση γνώσεων, χαλαρότητα σπουδών, μη ορθολογική ιεράρχηση μαθημάτων, αποδυνάμωση της έννοιας και της συνοχής της πανεπιστημιακής κοινότητας, διατάραξη της διαπροσωπικής σχέσης διδασκόντων και διδασκομένων, χωροταξικά προβλήματα.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι μία λύση θα ήταν ο περιορισμός των ετών φοίτησης σε 1.5ν (όπου ν ο ελάχιστος αριθμός ετών που απαιτείται για την απόκτηση του πτυχίου) για τους φοιτητές που δεν εργάζονται ή δεν έχουν οικογενειακές υποχρεώσεις (ανατροφή τέκνων). Μία τέτοια λύση, αν προκριθεί, θα πρέπει να συνοδεύεται από μέτρα που ενισχύουν τη φοίτηση ατόμων που δεν έχουν οικονομικές δυνατότητες. Η ενίσχυση των τελευταίων θα μπορούσε να γίνει μέσω ανταποδοτικών υποτροφιών (με υποχρέωση, για παράδειγμα, επιτυχούς εξέτασης σημαντικού αριθμού των μαθημάτων κάθε εξαμήνου). Η εισαγωγή ανταποδοτικών υποτροφιών σημαίνει ότι ο/η φοιτητής/τρια θα εργάζεται για περιορισμένο αριθμό ωρών (π.χ. 40 ώρες μηνιαίως) μέσα στο Πανεπιστήμιο, προσφέροντας τις υπηρεσίες του/της σε βιβλιοθήκες, σπουδαστήρια, εργαστήρια, φοιτητική λέσχη, φοιτητικές εστίες, κτλ. Παράλληλα μέτρα, όπως η δυνατότητα διακοπής σπουδών για ένα ή δύο το πολύ έτη (που δεν θα προσμετρώνται στο 1.5ν), καθώς και η δυνατότητα μερικής φοίτησης (δυνατότητα περαιώσης των σπουδών σε 2ν χρόνια), θα πρέπει επίσης να προβλεφθούν για ειδικές περιπτώσεις (μητέρες ανηλίκων, εργαζόμενοι με αποδεδειγμένη πλήρη απασχόληση και ασφαλιστική κάλυψη, χρονίως πάσχοντες, κ.ά.).

Σαφές είναι ότι η προτεινόμενη λύση θα πρέπει να ισχύσει μόνο για τους φοιτητές που θα πρωτοεγγραφούν στα Πανεπιστήμια μετά την ψήφιση της σχετικής νομοθετικής ρύθμισης. Για τους ήδη εν ενεργεία φοιτητές θα πρέπει να υπάρξουν μεταβατικές διατάξεις, όπως και για τους μη ενεργούς, για τους οποίους πρέπει να προσδιοριστεί ένα χρονικό διάστημα στο οποίο να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους.

Για την προστασία των φοιτητών απέναντι σε αυθαίρετες βαθμολογικές πρακτικές που μπορούν να τους οδηγήσουν σε τελική απώλεια της φοιτητικής τους ιδιότητας, η Επιτροπή προτείνει τα ακόλουθα δύο μέτρα, επιπλέον της δυνατότητας του φοιτητή να προσφύγει στον Συνήγορο της πανεπιστημιακής κοινότητας:

- (α) Μετά από τρεις αποτυχημένες εξετάσεις σε ένα μάθημα, ο φοιτητής, αν το ζητήσει εγγράφως ένα μήνα τουλάχιστον πριν από την επόμενη εξεταστική περίοδο, εξετάζεται κατά την περίοδο αυτή από τριμελή επιτροπή. Με την ίδια αίτηση ο φοιτητής δικαιούται να ζητήσει την εξαίρεση του εξεταστή από την τριμελή αυτή επιτροπή. Το τελευταίο αυτό αίτημα εξετάζεται από το Δ.Σ. ή τη Γ.Σ. του Τμήματος, που λαμβάνει υπόψη τυχόν πρόσθετες προϋποθέσεις που προβλέπονται στον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας του Τμήματος.
- (β) Ο φοιτητής δικαιούται, αν θεωρεί ότι αδικήθηκε, να ζητήσει να δει το διορθωμένο γραπτό του, σύμφωνα με πρόγραμμα που καταρτίζει κάθε διδάσκων μετά το πέρας των εξετάσεων.

Προσχέδιο διατάξεων νέου νόμου:

(Α) Στον Ν. 1268/1982 προστίθεται άρθρο 25α που έχει ως εξής:

- «1. Ανώτατο χρονικό όριο φοίτησης στις προπτυχιακές σπουδές είναι ο ελάχιστος αριθμός εξαμήνων που απαιτούνται για τη λήψη του πτυχίου προσανυζόμενος κατά 50% ή, προκειμένου για εργαζόμενους φοιτητές ή για γονείς ανήλικων τέκνων, διπλασιαζόμενος.
2. Εργαζόμενος θεωρείται ο φοιτητής που κατά τη διάρκεια των σπουδών του είχε, αθροιστικά επί τουλάχιστον ένα έτος, πλήρη απασχόληση με ασφαλιστική κάλυψη ή εάν πιστοποιείται με άλλο τρόπο η πλήρης απασχόληση, σε συνδυασμό με δυσχερή οικονομική κατάσταση του φοιτητή, όπως προκύπτει από την ατομική και οικογενειακή φορολογική δήλωση.
3. Ο φοιτητής έχει το δικαίωμα να διακόπτει, με έγγραφη δήλωσή του προς τη γραμματεία του Τμήματος, τις σπουδές του για ένα έως τέσσερα το πολύ εξάμηνα, συνεχόμενα ή μη, που δεν θα προσμετρώνται στον παραπάνω ανώτατο χρόνο σπουδών.
4. Μετά την πάροδο του ανώτατου χρόνου σπουδών, ο φοιτητής θεωρείται αυτοδικαίως απολέσας τη φοιτητική ιδιότητα. Συμμετοχή του σε εξετάσεις δεν είναι πλέον δυνατή. Εξαίρεση επιτρέπεται μόνο σε περιπτώσεις ανωτέρας βίας και με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Τμήματος λαμβανόμενη με πλειοψηφία 3/4 του συνόλου των μελών του.
5. Οι διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται για τους φοιτητές που θα εγγράφονται σε Πανεπιστήμια από το ακαδημαϊκό έτος 2006-2007 και εφεξής.»

(Β) Η παράγραφος 8 του άρθρου 9 του Ν. 2083/1992 αντικαθίσταται ως εξής:

- «8. (α) Μετά από τρεις αποτυχημένες εξετάσεις σε ένα μάθημα, ο φοιτητής, αν το ζητήσει εγγράφως ένα μήνα τουλάχιστον πριν από την επόμενη εξεταστική περίοδο, εξετάζεται κατά την περίοδο αυτή από τριμελή επιτροπή. Με την ίδια αίτηση ο φοιτητής δικαιούται να ζητήσει την εξαίρεση του εξεταστή από την τριμελή αυτή επιτροπή. Το τελευταίο αυτό αίτημα εξετάζεται από το Δ.Σ. ή τη Γ.Σ. του Τμήματος, που λαμβάνει υπόψη τυχόν πρόσθετες προϋποθέσεις που προβλέπονται στον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας του Τμήματος.

(β) Ο φοιτητής δικαιούται, αν θεωρεί ότι αδικήθηκε, να έχει πρόσβαση στο διορθωμένο γραπτό του. Η πρόσβαση στα γραπτά εξετάσεων γίνεται σύμφωνα με πρόγραμμα που καταρτίζει ο διδάσκων μετά τη διόρθωση των γραπτών.»

9. Φοιτητικά Θέματα

9.1 Υπεράριθμοι φοιτητές

Η εισαγωγή υπεράριθμων φοιτητών στα Πανεπιστήμια της χώρας μέσω ειδικών εξετάσεων, μετεγγραφών από το εσωτερικό, κατατακτηρίων εξετάσεων και, ενίοτε, άνευ εξετάσεων δημιουργεί σημαντικά προβλήματα δυσλειτουργίας αλλά και ισονομίας. Συνέπειες της πρακτικής αυτής είναι η εκρηκτική αύξηση του αριθμού των φοιτητών σε Σχολές υψηλής ζήτησης (και μάλιστα του κέντρου), ερήμωση των περιφερειακών Πανεπιστημίων, δυσχέρειες στην ομαλή λειτουργία της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αίσθηση αδικίας στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και μείωση της ποιότητας σπουδών.

Μία λύση θα ήταν ο σταθερός αριθμός εισακτέων ανά Τμήμα, με όλους τους υποψήφιους φοιτητές να συμμετέχουν στις ίδιες εξετάσεις, και με διατήρηση της ίδιας ελάχιστης βαθμολογικής βάσης για όλους. Για υποψήφιους που εντάσσονται σε ευεργετικές διατάξεις να ισχύει ποσοστιαία μοριοδότηση επί της βαθμολογίας τους (π.χ. 5 ή 10%). Μοναδική εξαίρεση να αποτελούν άτομα με αναπηρίες ή πάσχοντα αποδεδειγμένα από σοβαρότατες ασθένειες, τα οποία, λόγω του είδους της αναπηρίας ή της ασθένειάς τους, δεν μπορούν να συμμετέχουν στις γενικές εξετάσεις εισαγωγής. Για τα άτομα αυτά οργανώνονται ειδικές εξετάσεις για προκαθορισμένο ανά Τμήμα αριθμό θέσεων. Απαραίτητη προϋπόθεση για την έναρξη εφαρμογής του νόμου αποτελεί η θέσπιση ανταποδοτικών φοιτητικών υποτροφιών στα Πανεπιστήμια, για τα παιδιά των οικογενειών χωρίς οικονομικές δυνατότητες, που φοιτούν σε τόπο διαφορετικό από τον τόπο μόνιμης κατοικίας των γονέων τους.

Με τη λύση αυτή καταργούνται εντελώς οι μετεγγραφές. Ταυτόχρονα, θα καταστεί δυνατός ο εξορθολογισμός (όχι απαραίτητως μείωση) του αριθμού εισακτέων ανά Τμήμα, δεδομένου ότι θα είναι επακριβώς γνωστός ο αριθμός αυτός και δεν θα απαιτείται η σημερινή πρακτική της τεχνητής μείωσής του στις σχετικές προτάσεις που τα Τμήματα, οι Σχολές και τα Πανεπιστήμια καταθέτουν στο ΥΠΕΠΘ.

Εναλλακτικά, η Επιτροπή προτείνει την κατάργηση των μετεγγραφών φοιτητών από περιφερειακά Πανεπιστήμια στα κεντρικά (Αθήνας και Θεσσαλονίκης).

Προσχέδιο διάταξης νέου νόμου:

(Α) Το θέμα της μοριοδότησης για εισαγωγή στα Πανεπιστήμια προτείνεται να αντιμετωπιστεί στο νομοσχέδιο για τον τρόπο εισαγωγής στην ανώτατη εκπαίδευση.

(Β) Προστίθεται άρθρο με το ακόλουθο περιεχόμενο:

«Δεν επιτρέπονται μετεγγραφές φοιτητών από περιφερειακά Πανεπιστήμια προς Πανεπιστήμια με έδρα την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη.»

9.2 Οικονομικά ζητήματα των φοιτητών

Τα τελευταία χρόνια η αύξηση του κόστους ζωής έχει επηρεάσει αρνητικά τους φοιτητές που δεν έχουν οικονομικές δυνατότητες. Οι φοιτητές που προέρχονται από τα ασθενέστερα εισοδηματικά στρώματα θα πρέπει να ενισχύονται με υποτροφίες (με την υποχρέωση, για παράδειγμα, των υποτρόφων φοιτητών για επιτυχή εξέταση σε σημαντικό αριθμό μαθημάτων κάθε έτους).

Στις επί μέρους Σχολές και Τμήματα θα πρέπει να ιδρυθούν υπηρεσίες υποδοχής των πρωτοετών φοιτητών, ανεξάρτητες από τις Γραμματείες, με επαρκές και εκπαιδευμένο προσωπικό, ώστε να γίνεται ομαλότερα η μετάβαση από τη Λυκειακή στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Οι ίδιες υπηρεσίες θα έχουν συμβουλευτικό ρόλο σε θέματα στέγασης, ενημέρωσης για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των φοιτητών, ανεύρεσης εργασίας μέσα στο Πανεπιστήμιο (π.χ., εργασία στη Βιβλιοθήκη) και τυχόν ψυχολογικής και κοινωνικής υποστήριξης.

Προσχέδιο διατάξεων νέου νόμου:

(Α) Στο άρθρο 23 του Ν. 2083/1992, όπως αντικαταστάθηκε από την παράγραφο 5 του άρθρου 41 του Ν. 2413/1996, προστίθεται μετά το εδάφιο (ε) νέο εδάφιο ως εξής:

«Στους προπτυχιακούς φοιτητές παρέχονται από τα ιδρύματα στα οποία φοιτούν ανταποδοτικές υποτροφίες με την υποχρέωση εκ μέρους των φοιτητών προσφοράς εργασίας με περιορισμένη απασχόληση σαράντα (40) ωρών μηνιαίως σε διάφορες υπηρεσίες του Πανεπιστημίου. Η έκταση, η διαδικασία και οι προϋποθέσεις χορήγησης των ανταποδοτικών υποτροφιών καθορίζονται από τον Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας του κάθε Πανεπιστημίου ή με ειδική κανονιστική πράξη της Συγκλήτου.»

(Β) Προστίθεται άρθρο ως εξής:

«Σε κάθε Σχολή ιδρύεται υπηρεσία υποδοχής πρωτοετών φοιτητών, με στόχο την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς αυτούς για την ομαλή μετάβαση από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.»

10. Πανεπιστημιακή Έρευνα

10.1 Πρόγραμμα ερευνών

Όπως τονίστηκε και στο Κεφάλαιο 1, σημαντική αποστολή του Πανεπιστημίου αποτελεί και η παραγωγή νέας γνώσης, δηλαδή η ερευνητική δραστηριότητα. Παρά ταύτα, πολύ μικρή έως ανύπαρκτη ήταν και είναι η αρωγή του ΥΠΕΠΘ στις

ερευνητικές προσπάθειες των Πανεπιστημίων, με εξαίρεση τα πρόσφατα συγχρηματοδοτούμενα από την Ευρωπαϊκή Ένωση έργα του ΕΠΕΑΕΚ II (ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ, ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ I και II) στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ. Εντούτοις, η συμμετοχή των ελληνικών Πανεπιστημίων στα χρηματοδοτούμενα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανταγωνιστικά πλαίσια ερευνητικών προγραμμάτων (σήμερα βρισκόμαστε στο τέλος του 6^{ου} τέτοιου Προγράμματος Πλαισίου) ήταν και είναι παραπάνω από ικανοποιητική, όπως προκύπτει από στοιχεία της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας του Υπουργείου Ανάπτυξης. Λόγω της φύσης, όμως, των προγραμμάτων αυτών η έμφαση δίνεται στις τεχνολογικές επιστήμες, με αποτέλεσμα πολλά μη τεχνολογικής κατεύθυνσης Τμήματα και Πανεπιστήμια να έχουν ελάχιστη έως ανύπαρκτη συμμετοχή. Ταυτόχρονα, η απουσία έμφασης σε βασική έρευνα των παραπάνω προγραμμάτων στερεί από σημαντική μερίδα άξιων ερευνητών τη δυνατότητα χρηματοδότησης και τη συνακόλουθη προσέλκυση νέων πτυχιούχων για την εκπόνηση διδακτορικών διατριβών. Ο μικρός, σχετικά, αριθμός των υποτροφιών εσωτερικού του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών δεν δίνει λύση στο πρόβλημα αυτό.

Τα παραπάνω ισχύουν παρά το γεγονός ότι το άρθρο 16 του Ν. 2083/1992 θεσπίζει «προγράμματα ερευνών» χρηματοδοτούμενα από το ΥΠΕΠΘ, διάταξη που ουδέποτε τέθηκε σε εφαρμογή. Η Επιτροπή προτείνει τη διατήρηση του άρθρου αυτού στον νέο νόμο πλαίσιο, με την πρόσθετη διευκρίνιση ότι όχι μόνο πρέπει άμεσα να τεθεί σε ισχύ, αλλά και με ετήσια περιοδικότητα (όπως άλλωστε προβλέπει και το ως άνω άρθρο), έτσι ώστε να καθίσταται δυνατός ο ορθολογικός προγραμματισμός των ερευνητικών δραστηριοτήτων της πανεπιστημιακής κοινότητας.

Προσχέδιο διάταξης νέου νόμου:

Το άρθρο 16 του Ν. 2083/1992 διατηρείται ως έχει.

10.2 Ειδικός Λογαριασμός

Σύμφωνα με την ισχύουσα κοινή υπουργική απόφαση με αριθμό ΚΑ/679/22.8.1996 (ΦΕΚ 826 Β'), σε κάθε Πανεπιστήμιο ιδρύεται Ειδικός Λογαριασμός για την αξιοποίηση των κονδυλίων επιστημονικής έρευνας, κτλ. (ΕΛΚΕ). Στόχος αυτής της ΥΑ, καθώς και της προηγούμενης που αντικατέστησε, είναι η παροχή στα Πανεπιστήμια της δυνατότητας διαχείρισης των κονδυλίων που προέρχονται από χρηματοδοτούμενα ερευνητικά έργα και από παροχή υπηρεσιών με ευέλικτο τρόπο. Σκοπός ήταν να αποφευχθούν οι καθυστερήσεις που συχνά προκύπτουν από τον προληπτικό έλεγχο των δημοσίων πόρων, κάτι που θα δυσχέραινε την εκτέλεση των υποχρεώσεων που το Πανεπιστήμιο έχει αναλάβει προς τους εκάστοτε χρηματοδότες του (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Υπουργεία, Δημόσιοι Οργανισμοί, Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ιδιωτικοί φορείς, κτλ.). Αυτό δεν σημαίνει, βέβαια, ότι ο ΕΛΚΕ δεν ελέγχεται ως προς τη διαχείριση των πόρων που εισρέουν σε αυτόν. Ο έλεγχος που επιβάλλεται γίνεται τόσο από τη Σύγκλητο του Ιδρύματος στο οποίο ανήκει όσο και από ορκωτούς ελεγκτές, οι οποίοι συντάσσουν σχετική ετήσια έκθεση, την οποία υποβάλλουν τόσο

στα όργανα του Πανεπιστημίου (Επιτροπή Διαχείρισης, Σύγκλητο) όσο και στην πολιτεία (ΥΠΕΠΘ, Υπουργείο Ανάπτυξης, Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Ελεγκτικό Συνέδριο) και θα ενισχυθεί με τις νέες προβλέψεις περί διαφάνειας.

Στην πράξη έχουν παρουσιαστεί επανειλημμένα προβλήματα λόγω στενής ερμηνείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου ως προς τη διάθεση των πόρων. Αυτή η υπέρμετρα φορμαλιστική ενίοτε αντιμετώπιση περιορίζει την αυτονομία και ευελιξία του Πανεπιστημίου, που ήταν και ο αρχικός λόγος ύπαρξης του Ειδικού Λογαριασμού. Αρκετές φορές έχουν προκύψει αθέλητες παρανοήσεις των ελεγκτικών οργάνων, με αποτέλεσμα τον άδικο, κατά τη γνώμη της Επιτροπής, καταλογισμό σημαντικών χρηματικών ποσών σε μέλη συλλογικών οργάνων του Πανεπιστημίου (μέλη της Επιτροπής Διαχείρισης του ΕΛΚΕ και μέλη της Συγκλήτου). Κατά τη γνώμη της Επιτροπής, η τήρηση της νομιμότητας και εξασφάλιση της χρηστής διαχείρισης μπορούν και πρέπει να συμβαδίζουν με την ευελιξία που η ανάγκη αποτελεσματικής διαχείρισης των πόρων επιβάλλει.

11. Μεταπτυχιακές Σπουδές

11.1 Εισαγωγή

Οι μεταπτυχιακές σπουδές (ΜΣ) αποτελούν πλέον απαραίτητη προέκταση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και παίζουν αποφασιστικό ρόλο στην εκπλήρωση της εκπαιδευτικής, πολιτιστικής, κοινωνικής και οικονομικής αποστολής των Πανεπιστημίων.

Η Επιτροπή έλαβε υπόψη της:

- τα προβλεπόμενα από την υπάρχουσα νομοθεσία σχετικά με τις ΜΣ [βασικό κείμενο ο Ν. 2083/92 και προσθήκες-αλλαγές οι Ν. 2327/95 (πτυχιούχοι Τ.Ε.Ι., υποτροφίες), Ν. 2413/96 (δάνεια και λοιπές παροχές), Ν. 2457/97 (Διευθυντής ΠΜΣ), Ν. 3255/04 (διεθνείς-διακρατικές συνεργασίες), Ν. 3404/05 (κοινά προγράμματα με αναγνωρισμένα ιδρύματα της αλλοδαπής, δυνατότητα μερικής διδασκαλίας και σε άλλη ευρωπαϊκή γλώσσα)]

καθώς και

- το περιεχόμενο μίας λεπτομερούς πρότασης του ΥΠΕΠΘ που είχε ετοιμαστεί το 2002 σχετικά με τις ΜΣ.

Η Επιτροπή κατέληξε σε ένα σύνολο προτάσεων που εστιάζονται σε τρεις στόχους:

- (α) Εξασφάλιση της ευελιξίας και προσαρμοστικότητας των προγραμμάτων ΜΣ, κυρίως μέσω της απλούστευσης διαδικασιών και της κατά το μέγιστο δυνατόν προσφυγής στη συνταγματική επιταγή περί αυτοτέλειας των Πανεπιστημίων.
- (β) Προώθηση και διαφύλαξη της ποιότητας των ΜΣ μέσω, αφ'ενός, της υποχρεωτικής και από κοινού χρήσης ορισμένων βασικών προδιαγραφών για την κατάρτιση του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας (ΕΚΛ) κάθε

Προγράμματος ΜΣ (ΠΜΣ) και, αφ' ετέρου, της συστηματικής εκμετάλλευσης του θεσμού της τακτικής αξιολόγησης Πανεπιστημίων και ΤΕΙ.

- (γ) Αύξηση των οικονομικών πόρων των ΠΜΣ μέσω της όσο το δυνατόν μέγιστης απ'ευθείας χρηματοδότησης από τον κρατικό προϋπολογισμό, της χρήσης διαφόρων ειδών ερευνητικών πόρων και χρηματοδότησης από την Ευρωπαϊκής Ένωσης, της χορήγησης ανταποδοτικών υποτροφιών ή και ωριαίας αντιμισθίας σε μεταπτυχιακούς σπουδαστές, και την πρόβλεψη διδάκτρων υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

Στη συνέχεια παρατίθενται περιληπτικά, πρώτα οι γενικές αρχές σε ότι αφορά στα παραπάνω σημεία (α), (β) και (γ) [παράγραφοι 11.2, 11.3 και 11.4], κατόπιν τα μεταπτυχιακά διπλώματα που απονέμονται [παράγραφος 11.5] και, τέλος, ορισμένες επί μέρους προτάσεις σχετικά με βασικά σημεία που, κατά τη γνώμη της Επιτροπής, θα πρέπει να συμπεριληφθούν υποχρεωτικά στους Εσωτερικούς Κανονισμούς Λειτουργίας κάθε Πανεπιστημίου [παράγραφοι 11.6, 11.7 και 11.8].

11.2 Γενικές Αρχές: Ευελιξία και Αυτοτέλεια

- (α) Δίδεται σημαντικός βαθμός ευελιξίας στα ΠΜΣ μέσω ενός λιτού θεσμικού πλαισίου που αναγνωρίζει τις ιδιαιτερότητες κάθε επιστημονικής περιοχής και προσφέρει ευελιξία διαμόρφωσης των ΠΜΣ. Το πλαίσιο αυτό επιτρέπει
- Σύμπραξη μεταξύ τμημάτων, μεταξύ Πανεπιστημίων, και μεταξύ Πανεπιστημίων εσωτερικού και εξωτερικού (διατμηματικά και διαπανεπιστημιακά ΠΜΣ)
 - Φοίτηση Ελλήνων και αλλοδαπών σπουδαστών
 - Επιλογή γλώσσας μαθημάτων και διατριβής (ελληνική ή/και άλλη ευρωπαϊκή)
 - Διδάσκοντες που δεν είναι αναγκαστικά μέλη ΔΕΠ Πανεπιστημίων του εσωτερικού (καθηγητές Πανεπιστημίων εξωτερικού, διακεκριμένοι ερευνητές με διδακτορικό, άλλοι σε ειδικές περιπτώσεις – π.χ. καλλιτέχνες – βάσει του Π.Δ. 407)
- (β) Επιδιώκεται απλούστευση διοικητικών διαδικασιών με βάση την αυτοτέλεια των Πανεπιστημίων. Συγκεκριμένα προβλέπεται:
- Έγκριση ΠΜΣ από τα αντίστοιχα συλλογικά όργανα Τμημάτων, Σχολών και Πανεπιστημίου, με μόνο έλεγχο νομιμότητας από ΥΠΕΠΘ
 - Για διατμηματικά και διαπανεπιστημιακά προγράμματα απαιτείται έγκριση ως άνω από όλα τα συμμετέχοντα Τμήματα και ιδρύματα
 - Για διατμηματικά και διαπανεπιστημιακά προγράμματα, ορίζεται ένα Τμήμα ως το «οικείο» Τμήμα που αναλαμβάνει το συντονισμό και διεκπεραίωση όλων των διοικητικών διαδικασιών
 - Προκειμένου να επιτευχθεί ο καλύτερος συντονισμός των ΠΜΣ κάθε Σχολής, προτείνεται ίδρυση σε κάθε μία από αυτές Τμήματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (κατά τα πρότυπα των Graduate Schools).

- Όλες οι λεπτομέρειες οργάνωσης και λειτουργίας των ΠΜΣ – συμπεριλαμβανόμενου του ορισμού των προσόντων των μεταπτυχιακών φοιτητών και του αριθμού των – καθορίζονται από τους Εσωτερικούς Κανονισμούς Λειτουργίας (ΕΚΛ) κάθε Πανεπιστημίου.

11.3 Γενικές Αρχές: Προώθηση και Διαφύλαξη Ποιότητας

- (α) Όλα τα ΠΜΣ υπόκεινται σε εσωτερική και εξωτερική αξιολόγηση σε τακτικά διαστήματα σύμφωνα με τις διαδικασίες που θα θεσπίσει η νέα Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (Α.ΔΙ.Π.).
- (β) Προτάσεις για ίδρυση ΠΜΣ, ή βασικών αλλαγών σε αυτά, πρέπει να αναλύουν και να τεκμηριώνουν λεπτομερώς τη σκοπιμότητα, βιωσιμότητα, οικονομικά στοιχεία, επάνδρωση, κ.λ.π. του ΠΜΣ.
- (γ) Τουλάχιστον 70% του κύκλου μαθημάτων σε κάθε ΠΜΣ πρέπει να καλύπτεται από μέλη ΔΕΠ των συνεργαζόμενων Τμημάτων ανά περίπτωση.
- (δ) Ο ΕΚΛ όλων των ΠΜΣ πρέπει να συμμορφώνεται με τις προτάσεις που περιλαμβάνονται στις κατωτέρω παραγράφους 11.6, 11.7 και 11.8.

11.4 Γενικές Αρχές: Χρηματοδότηση ΠΜΣ και Μεταπτυχιακών Σπουδαστών

- (α) Η χρηματοδότηση κάθε ΠΜΣ περιλαμβάνεται στον τακτικό προϋπολογισμό του οικείου Ιδρύματος
 - Με αποδέσμευση έγκρισης κάθε κωδικού από την πολιτεία, έτσι ώστε το κάθε Πανεπιστήμιο, στο πλαίσιο της αυτοτέλειάς του, να αποφασίζει τη χρηματοδότηση του κάθε μεταπτυχιακού προγράμματος που εγκρίνει
 - Με οικονομικό απολογισμό στο πλαίσιο της τακτικής αξιολόγησης του ΠΜΣ
- (β) Οι πόροι των ΠΜΣ και η πιθανώς απ'ευθείας χρηματοδότηση μεταπτυχιακών σπουδαστών αντλούνται μέσω της αξιοποίησης διάφορων πιθανών πηγών:
 - Ειδική απ' ευθείας χρηματοδότηση των Π.Μ.Σ. από την πολιτεία, λόγω του ισχύοντος δημόσιου χαρακτήρα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη χώρα μας (άρθρο 16 του Συντάγματος).
 - Χρηματοδότηση από άλλους δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς κατόπιν εγκρίσεως των συλλογικών οργάνων
 - Πρόβλεψη διδάκτρων κατόπιν εγκρίσεως των συλλογικών οργάνων, ιδιαίτερα για τις επαγγελματικές μεταπτυχιακές σπουδές (π.χ. τύπου MBA)
 - Απ' ευθείας υποτροφίες, όπως και σε προπτυχιακούς σπουδαστές
 - Πρόβλεψη ανταποδοτικών υποτροφιών
 - Για τους υποψήφιους διδάκτορες, ανάληψη επικουρικού εκπαιδευτικού έργου έναντι ωριαίας αντιμισθίας (θεσμοθέτηση του βοηθού διδασκαλίας)
 - Δυνατότητα αμοιβής υποψηφίων διδασκόντων από ερευνητικά έργα (θεσμοθέτηση του βοηθού έρευνας)

- Δυνατότητα εκπόνησης τμήματος της διδακτορικής διατριβής σε ερευνητικά ιδρύματα (με υποτροφίες ή μερική μισθοδοσία)

11.5 Μεταπτυχιακά Διπλώματα

- (α) Τα ΠΜΣ απονέμουν διπλώματα σε δύο επίπεδα: βασικών μεταπτυχιακών σπουδών (αντίστοιχα του Master's) και διδακτορικό.
- (β) Στο επίπεδο βασικών μεταπτυχιακών σπουδών, τα διπλώματα είναι:
- Δίπλωμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΔΜΣ) [που αντιστοιχεί σε Master's (M.A. ή M.Sc.) στο αντικείμενο κάθε Τμήματος] ή Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης (ΜΔΕ) [που αντιστοιχεί σε Master's σε πιο εξειδικευμένους τομείς, π.χ. από διατμηματικά προγράμματα].
- (γ) Στο διδακτορικό επίπεδο απονέμεται το Διδακτορικό Δίπλωμα (ΔΔ)
- (δ) Προγράμματα πενταετούς διάρκειας, ενιαίας και αδιάσπαστης δομής, θετικο-εφαρμοσμένα (τεχνολογικά) με προχωρημένου επιπέδου μαθήματα (π.χ., Μηχανικοί, Γεωπονικές Σχολές) οδηγούν στην αναγνώριση του διπλώματος ως Μεταπτυχιακού τίτλου, συνήθως ΔΜΣ.

11.6 Διπλώματα ΔΜΣ ή ΜΔΕ

- (α) Απαιτούνται δύο τουλάχιστον εξάμηνα σπουδών, καθώς και πρωτότυπη μεταπτυχιακή εργασία.
- (β) Ορίζεται επιβλέπων μέλος ΔΕΠ για κάθε μεταπτυχιακό φοιτητή.

11.7 Διδακτορικά Διπλώματα (ΔΔ)

- (α) Απαιτούνται τουλάχιστον τρία έτη μετά τον ορισμό του θέματος της διδακτορικής διατριβής για τη συμπλήρωση σπουδών ΔΔ. Το θέμα ορίζεται μετά τη συμπλήρωση ΔΜΣ (ή ΜΔΕ), όπου αυτό απαιτείται. Διδακτορικά προγράμματα που δεν προαπαιτούν ΔΜΣ ή ΜΔΕ πρέπει να περιλαμβάνουν συμπλήρωση κύκλου μαθημάτων διάρκειας τουλάχιστον δύο εξαμήνων.
- (β) Είναι δυνατόν μέρος των διδακτορικών σπουδών να πραγματοποιείται σε ερευνητικά ιδρύματα.
- (γ) Όσον αφορά στη διδακτορική διατριβή, ισχύουν τα κατωτέρω:
- Απαιτείται επιβλέπων μέλος ΔΕΠ από το οικείο Τμήμα.
 - Απαιτείται τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή, δυνατόν διαπανεπιστημιακής σύνθεσης – περιλαμβανομένων Πανεπιστημίων εξωτερικού – ένα από τα μέλη της οποίας είναι ο επιβλέπων τη διατριβή.
 - Υποβάλλεται ετήσια έκθεση προόδου.
 - Διορίζεται επταμελής Εξεταστική Επιτροπή (4 μέλη επί πλέον της τριμελούς επιτροπής): τουλάχιστον 3 από τα 7 μέλη πρέπει να είναι βαθμίδας

Καθηγητή, τουλάχιστον 2 από άλλο Πανεπιστήμιο – περιλαμβανομένων Πανεπιστημίων εξωτερικού.

- Η υπεράσπιση της διατριβής είναι ανοικτή στο κοινό.
- Η ημερομηνία και ώρα υπεράσπισης της διδακτορικής διατριβής ανακοινώνεται 30 ημέρες πριν και αναρτάται στο Διαδίκτυο.
- Δύο πλήρη αντίγραφα της διατριβής κατατίθενται και είναι διαθέσιμα στη Γραμματεία του οικείου Ιδρύματος 7 ημέρες πριν από την υπεράσπιση της διδακτορικής διατριβής.

11.8 Μεταβατικές Διατάξεις

- (α) Εντός έτους από την έναρξη ισχύος του νόμου, τα υπάρχοντα ΠΜΣ πρέπει να εναρμονισθούν πλήρως με τις νέες διατάξεις.
- (β) Υποψήφιοι διδάκτορες εξαιρούνται από νέες διατάξεις για υποχρεωτικό κύκλο μαθημάτων (εναρμόνιση κατά τα άλλα).

Τα μέλη της Επιτροπής

1. **Αθανάσιος Βερέμης**, Πρόεδρος Εθνικού Συμβουλίου Παιδείας
Καθηγητής Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης Πανεπιστημίου Αθηνών
2. **Περικλής Βαλλιάνος**, Αν. Καθηγητής Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης Πανεπιστημίου Αθηνών
3. **Αθηνά Λινού**, Αν. Καθηγήτρια Τμήματος Ιατρικής Πανεπιστημίου Αθηνών
4. **Νίκος Μουζέλης**, Ομότ. Καθηγητής Κοινωνιολογίας, London School of Economics and Political Science (LSE)
5. **Αμεντέο Οντόνι**, Καθηγητής Τμήματος Αεροναυτικής και Αστροναυτικής και Τμήματος Πολιτικών και Περιβαλλοντολόγων Μηχανικών, Massachusetts Institute of Technology (MIT)
6. **Γιώργος Παγουλάτος**, Αν. Καθηγητής Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών, Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών
7. **Βασίλης Παπάζογλου**, Καθηγητής Σχολής Ναυπηγών Μηχανολόγων Μηχανικών Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου
8. **Μιχάλης Σταθόπουλος**, Ομότ. Καθηγητής Τμήματος Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών
9. **Πάνος Τσακλόγλου**, Καθηγητής Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών, Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών